

Švedani posvećuju veliku pažnju i organizaciji raznih pomoćnih poluvojničkih formacija.

Organizacija pod nazivom »Civilna odbrana« formirana je već 1930 godine i do sada je znatno proširila razmere svog delovanja. Služba u njoj je obavezna; svaki građanin od 16 do 65 godine može da bude pozvan u tu službu. Ona broji sada oko 900.000 članova, koji podležu redovnoj obuci. Na čelu organizacije stoji Kraljevski komitet Civilne odbrane. Svaka provincija ima svoju direkciju, a one se dele na sreske organizacije kojih ima oko 400.

Polovina članova služi u Službi zaštite fabrika i ureda, a ostali su raspoređeni u sedam ostalih službi: Služba za izvidanje i vezu, Protivpožarna služba, Tehnička služba, Služba PHZ, Sanitetska služba, Služba za evakuaciju i pomoć, Služba za evakuaciju i rušenje.

Vlada takođe forsira razne dobrovoljne poluvojne organizacije, kao: streličačke družine, koje su ove godine dobile subvenciju od 1,7 miliona kruna; žensku organizaciju »Lote«, sa subvencijom od 0,6 miliona, koja svaku svoju članicu osposobljava bilo za šofera, bilo za vezu, sanitet, PAO ili PHZ i daje im osnovnu jedinačnu obuku iz pešadiske taktike i naoružanja; auto-moto klubove i Crveni krst. Ove poluvojne organizacije broje preko milion članova.

Mnogobrojni su i drugi sektori koji spadaju u domen odbranbenih priprema današnje Švedske. Ona se najozbiljnije sprema za otpor čak i u slučaju da jedan njen deo ili i čitava teritorija bude okupirana od neprijatelja. U tu svrhu već se danas vrše pripreme za organizaciju ilegalne vlasti, koja bi u slučaju okupacije rukovala narodnim otporom. Toj se vlasti već sada spremaju potrebna sredstva (magacini, skloništa, štamparije sa materijalom itd.).

Švedska takođe preduzima opsežne mere za ekonomsku odbranu formirajući posebne mešovite vojno-građanske organe za rukovođenje ekonomikom zemlje i prelaskom na ratnu privredu.

Isto tako Švedska preduzima mere i za psihološku odbranu zemlje, centralizirajući poslove vođenja psihološkog rata u ruke kvalifikovanih vojno-građanskih organa.

Čitava Švedska, ugrožena, pretvara se solidnim, sistematskim i dobro promišljenim postupcima u jak vojni logor, koji treba da odoli jednoj eventualnoj, najsvirepijoj najezdi, nepoznatoj do sada u njenoj istoriji.

TAKTIČKO-TEHNIČKE NOVINE

VOJNI TRANSPORTNI AVIONI

Dok su za vreme poslednjeg rata saveznici prvenstveno upotrebljavali za transport avione tipa »Douglas DC-3« i »DC-4«, iz kojih su razvijeni »C-47 Dacota« i »C-54 Skymaster«, danas postoji čitav niz specijalnih vojnih transporterata sa prostornim trupovima i velikim otvorima podesnim za tovarenje vozila, topova, tenkova i drugog materijala. Pa ipak, treba imati u vidu da vazdušni transporter nije univerzalno sredstvo za rešenje svih problema transporta, već se ograničava samo na specijalne zadatke. I u Koreji je avion kao transportno sredstvo, pokazao svoju veliku vrednost, ali je pokazao i to da i velike sile, sa čitavim svojim vazдушnim transportnim flotama, mogu da podmire samo jedan vrlo mali deo transportnih potreba jedne Armije. Primera radi navodi se da je nosivost teškog četvoromotornog transporterata ravan jednom železničkom vagonu. Ali takav avion staje nekoliko miliona; njegovi pogonski uređaji proizvode snagu od 10.000 — 14.000 KS; avion nosi komplikovanu opremu koja zahteva održavanje i visoko kvalifikovanu posadu. Samim tim i kod velikih sila ograničava se broj raspoloživih transportnih aviona u tolikoj meri da je vazdušni transport moguć samo za vrlo hitne pošiljke i važne operacije.

Novi transportni avioni mogu se podeliti u dve kategorije: na teške-strategiske i lake-taktičke transportere. U prvu kategoriju spadaju avioni velike nosivosti i velikog dometa; oni imaju težinu preko 50 tona i zahtevaju odgovarajuće aerodrome; upotrebljavaju se prvenstveno za popunu materijalom većih centara i snabdevanje u pozadini fronta. Primer ovakvog strategiskog transportera pretstavlja američki »Boeing C-97«, koji se sada koristi za transportovanje iz SAD u Koreju. On ima dvostruki trup koji može da primi dva laka tenka ili 3 kamiona od 1½ tone; može da ponese 134 čoveka u punoj opremi ili 83 ranjenika u ležećem položaju. Aparat može, pored toga, u letu da snabdeva lovce i bombardere.

Još bolji strategijski transporter je novi američki »Douglas C-124 Globemaster II« koji se razvio iz ranijeg »C-74 Globemaster I«. Težak je 75 tona i spolja liči na »C-54« sa sličnim uređajima za utovar. On može da primi dva laka tenka ili dva oruđa 75—105 mm sa tegačima i poslugom, ili 2—3 rastavljena lovačka aviona, odnosno do 125 ljudi u punoj ratnoj opremi.

Novi tip »C-124« (sada u seriskoj proizvodnji) ima mnogo prostorniji trup koji može da primi do 200 ljudi sa opremom. Težina aviona iznosi oko 80 tona, a postiže brzinu od 480 km/č.

Najveći do danas vojni transporter »Convair C-99« bio je izgrađen samo u jednom primerku i može da nosi do 400 ljudi sa opremom. Prostor za utovar iznosi 850 m³ i može da nosi više od 45 tona korisnog tereta.

Od transportnih aviona druge kategorije — taktički transportni avioni — najpoznatiji je »Fairchild C-82« koji se mnogo koristi u američkom vazduhoplovstvu. Na zadnjem kraju četvorougaonog trupa nalaze se dvokrilna vrata, koja omogućavaju brzi utovar i istovar (topova, vozila) pomoću padobrana. Isto tako poznat je i »C-119« koji je u daljem razvoju dobio jače motore i veći trup i može da ponese oko 5 tona tovara sa dometom od 1.600 km. Zatim dolazi »Cohse C-123«, koji može da ponese haubicu 155 mm sa tegačom ili 60 ljudi sa punom opremom.

Britanci danas najviše upotrebljavaju kao transportere »Handley Page Hastings« — ustvari četvoromotorni parnjak »Hermes-a IV« koji pripada civilnom saobraćaju. Nosivost mu je oko 9 tona ili 50 ljudi sa opremom. Kao teški transporter u ispitivanju je još i »Gal-60«, sa 4 motora, koji ima korisnu nosivost 15.700 kg, domet 400 km i najveću brzinu do 385 km/č.

Francuzi su razvili razne vojne transportne avione, među njima »Breguett 89 Mars«, »Fouga CM-10« i »CM-100« kao i »Nord-2501«. Od ovog poslednjeg naručeno je 160 komada; on ima sličnu gradnju kao američki »Fairchild Pocket«.

Sovjeti, prema jednoj verziji, upotrebljavaju kao transportere »Iljuškin IL-12« i »Tupoljev TU-70« koji je razvijen na osnovu američkog »Boeing B-29«. »IL-12« upotrebljava se i za tegljenje jedrilica. Njegova najveća brzina iznosi oko 360 km/č, a »TU-70« oko 500 km/č.

Upoređan odnos osnovnih podataka najpoznatijih tipova transportnih aviona vidi se iz sledećeg pregleda:

	Težina u letu kgr.	Tovar kgr.	KS	km/č	Domet
Boeing C-97	64.700	27.250	4 x 3500	560	6.000
Douglas C-74	75.000	—	4 x 3500	—	12.500
Douglas C-124	79.500	22.700	4 x 3500	480	9.500
Convair C-99	136.200	59.000	6 x 3500	480	13.000
Fairchild C-82	24.500	10.200	2 x 2100	400	4.000
Fairchild C-119	33.600	15.500	2 x 3500	450	2.830
Chose C-123	32.200	20.000	2 x 1900	390	2.500
Hadley Page Hastings 2	36.300	14.300	4 x 1075	560	6.850
Blackburu GAL-60	48.900	19.100	4 x 2020	385	—
Saunders Roe Princess	142.000	—	10 x 3200	600	8.800
Nord 2501	19.600	7.200	2 x 2040	440	1.500

NOVI AVION FRANCUSKOG RATNOG VAZDUHOPLOVSTVA 176

Reaktivni avion »Fouga 170 R« raspolaže sa dva reaktivna motora koji zajedno razvijaju 760 kg potiska. Aparat je dvosjed i ceo je izgrađen od metala, a stajni trap mu je sa tri točka. Može nositi na krilima i dopunske rezervoare. Naoružanje čine 2 mitraljeza, 2 bacača bombi i 2 bacača raketa. Kad primi potrebnu opremu može se koristiti i noću.

Ostale njegove tehničke osobine su: brzina 600 — 700 km/č; vreme potrebno da dostigne visinu od 9.000 m 18 — 20 min; praktični plafon 11.000 — 12.000 m; dužina rulanja prilikom poleta 500 m.

(»Paris Presse«, juni 1952, Pariz)

NOVI ENGLESKI HELIKOPTER 177

Novi engleski helikopter sa dva motora jačine od 500 KS i dve elise, koji je konstruisan za 13 putnika, na probnom letu, pokazao je da može nositi teret ukupne težine od 4.110 kg sa prosečnom brzinom od 168 km na čas, a maksimalnom od 220 km na čas, leteći na visini od 6.000 m.

(»Rivista Militare«, maj 1952)

NOVI VETROBRAN ZA AVIONE

Institut za tehnologiju u SAD pronašao je način za sprečavanje zamagljivanja i hvatanja leda na staklenim površinama aviona. Dosadašnji vetrobrani za pilote sastojali su se od staklenih grejanih ploča, kroz koje je mogao pilot da gleda. Međutim, ovaj način otkazivao je na niskim temperaturama.

Novi vetrobrani prave se od dve staklene ploče između kojih je prilepljeno jedno staklo od plastične mase koje služi i za to da spreči rasprskavanje stakla pri njegovom probijanju mitraljeskim zrnom.

Da bi se sprečilo zamagljivanje i hvatanje leda, obe staklene ploče se greju, ali ne više pomoću uključenih električnih žica, već na taj način, što je u njih ugrađen vanredno tanak i providan sloj oksida kalaja, koji sprovodi električnu struju i time greje stakla. Na taj način, spoljna temperatura ploče održava se na 20°C.

Ovakvi vetrobrani se ne zamagljuju ni kod temperature od —50°C, na koje se nailazi na velikim visinama.

(»Material and Methods«, septembar 1951)

MALI AERODROM ZA RADARSKO SLETANJE

Britanski inženjeri izumeli su novi radarski uređaj kao sredstvo za sletanje aviona na malim aerodromima. Umesto skupog uređaja i velikog broja osoblja koji normalno poslužuju jedan radarski uređaj, koji avion pri sletanju vodi iz vazduha do zemlje, novi tip radara je mali i može biti instaliran na vrlo malom prostoru. Uređajem rukuje samo jedan čovek. Novi radar hvata avione u vazduhu na daljini od 24 do 27 km, a na visini do 4.500 m. Svi tipovi aviona, uključujući tu i avione na mlazni pogon, uspešno su sletali pomoću ovog novog malog radarskog uređaja, tako da stručnjaci za vazdušni saobraćaj smatraju da će naći veliku primenu, naročito kod malih i odvojenih aerodroma.

(»Military Review« za juni 1952)

ZAMENA KLASIČNE ARTILJERIJE ATOMSKOM

Nedavno je ministar vojske SAD Pejs izjavio da su preduzeti radovi na postepenoj zameni klasične artiljerije atomskom artiljerijom. Nova atomska artiljerija isto tako precizno gađa kao i obična poljska oruđa. Nasuprot atomskoj bombi,

atomski top dejstvuje po svakom vremenu. Na zemljištu je vrlo pokretljiv, a po dobrom putu razvija brzinu do 50 km na sat. Pri amfibiskim operacijama može se smestiti u desantne čamce. Vrlo je efikasan protivu neprijateljskih masovnih napada. Obuka ljudstva sa atomskom artiljerijom je već u toku.

(»Neue Zürcher Zeitung«, 11 maj 1952, Cirihi)

IZVRŠENE SU PROBE NOVOG TENKA

U SAD su završena temeljna ispitivanja 23 nova »T-41-E-1« tenka sa lakim topom. Taktička ispitivanja ovih tenkova vršena su i prilikom zimskih manevara. Njihovo dejstvo na temperaturi od 0° i ispod nje pokazalo je da se oni mogu uspešno koristiti po svakom vremenu. Brzina i pokretljivost ovog tenka znatno su veće od dosadašnjih. Tenk je sposoban da se u malom krugu brzo okrene kao i da savlađuje nagibe strmije od uobičajenih. Isto tako, vršena su ispitivanja i količine potrošnje goriva kao i tačnost pogađanja tenkovskog topa i preciznosti nišanskih sprava.

(»Army Navy Air Force, Register«, 5 april 1952)

ŠVAJCARSKA PROTIVTENKOVSKA GRANATA »ENERGA«

Švajcarska protivtenkovska granata »Energа«, koja se lansira sa obične puške, može probiti svaki dosada poznati oklop tenka sa otstojanja od 300 koraka. »Energа« se upotrebljava za tačna i brza gađanja i ima granatu dužine 39 cm, prečnika 75 mm, težine 609 gr. Pre upotrebe i za vreme transporta granata je potpuno osigurana, jer na upaljaču ima kapicu od plastične mase koja štiti od udara.

(»Rivista Militare«, maj 1952)

NOVI MODEL DŽIPA

U Americi je otpočela proizvodnja novog tipa snažnijeg džipa (vidi sl. 1). Novi model je za 12 cm duži i za 5 cm širi od dosadašnjeg modela. Ima novi motor »F« oblika od 72 konjske snage umesto dosadašnjeg »L« oblika od 62 konjske snage. Ekonomičniji je u potrošnji benzina i ima veći rezervoar za benzin, tako da je u stanju sa svojim rezervoarom benzina da pređe put od preko 500 km bez snabdevanja usput, umesto 300 km koliko može sadašnji model. Druge novine kod njega sastoje se u tome što ima poboljšane kočnice, zatvorenu karoseriju i garnituru uređaja za vožnju po arktičkim predelima, u pustinji i po vodi. Kada džip vozi kroz vodu, postoji cev koja štrči nad vodom i kroz koju motor usisava vazduh, a za izbacivanje sagorelih gasova postoji jedna druga cev, koja takođe štrči nad vodom, čime je omogućeno da motor radi — »diše« — dok je pod vodom. Vožnja u njemu je udobnija, jer ima meka sedišta, ispunjena plastičnom masom i bolje amortizere protiv truckanja.

Sl. 1 — Novi model džipa

(»Military Review«, juni 1952)

ZASTITNO ODELO PROTIVU BOJNIH OTROVA

Novo odelo američke vojske za zaštitu od dejstva bojnih otrova i biološkog ratovanja omogućava zaštitu tela od dejstva danas najpoznatijih bojnih otrova. U komplet ovog odela uneti su još: kapuljača koja ne propušta vazduh, uređaj za

hlađenje, zaštitne rukavice i navlake za obuću. Odelo se oblači preko obične vojne odeće i može se podešavati prema veličini vojnika. Iako ovo odelo pruža pouzdanu zaštitu kože od bojnih otrova, ono ima i jedan nedostatak koji se sastoji u sprečavanju normalnog isparavanja toplote tela, te ga je teško nositi i pored specijalnih uređaja za hlađenje.

(»Armed Force«, 16 februar 1952, SAD)

NOVO OKLOPNO ZAŠTITNO ODELO

181

Izveštaji iz Koreje ističu vrednost novog oklopnog odela koje je teško oko 13,5 kg. Oklopno odelo već je stiglo u Koreju i ljudstvo borbenih jedinica i sanitetskih ustanova steklo je o njemu vrlo lepo mišljenje. Oklopno odelo je izrađeno od slojeva plastične smese i najlona. Jedan borac mornaričke pešadije, koji je nosio ovo novo zaštitno odelo ostao je u životu iako je bio pogođen sa 41 parčetom od mine iz bacača.

(»Army Navy Air Force, Register«, 22 mart 1952)

ISPITIVANJE SOČIVA KOJA SE STAVLJAJU NA ROŽNJACU OKA

Vojno-medicinski laboratorijum u SAD vrši ispitivanja sočiva koja bi omogućila da strelci, vozači tenkova, nišandžije i drugi borci ne upotrebljavaju u borbi staromodne naočari i cvikere. Iskustva Drugog svetskog rata kao i iz Koreje pokazala su da se stakla naočara i cvikera u ratu lako lome i gube. Često puta su bili i sami refleksi od stakla kod nosioca naočara i cvikera pogodna mesta za strelce.

Nišandžije, koji zbog potrebe tačnosti u gađanju dolaze u bliski dodir sa nišanskim spravama, žale se da su im naočari velika smetnja, a tenkisti se žale da im se naočari, pri vožnji preko neravnog zemljišta često lome ili gube. Zbog toga grupa lekara i vojnih stručnjaka radi na ispitivanjima i probama četiri vrste sočiva koja bi zamenila obične naočari i cvikere.

(»Army Navy Air Force, Register«, 22 mart 1952)

BROD KOJI NE MOŽE DA POTONE

U SAD izrađen je manji brod koji može ploviti i kada u unutrašnjosti njegovog trupa uđe voda. Osnovna mu je namena za patrolne potrebe ratne mornarice. Za vreme vršenih proba brod je plovio sa normalnim položajem svoje kobilice iako je u unutrašnjost njegovog trupa bilo skoro metar dubine vode i ova se povećavala sve dok se nije počela prelivati preko pramca. Tajna svojstva da brod ne tone leži u postojanju tri vazdušne komore. Dve su postavljene ispod zadnjeg, a jedna je ispod prednjeg dela broda. Komore se hermetički zatvaraju i omogućavaju brodu održavanje na površini uprkos težine vode i mašina za pogon.

(»Military Review« za juni 1952)

PRIKAZI KNJIGA I ČASOPISA

Feliks Gilbert: HITLEROVO VOĐENJE RATA¹⁾

182

Pet godina posle završetka rata, avgusta 1950 godine, objavio je Feliks Gilbert, američki profesor istorije, zbirku dokumenata koja treba da predstavlja zvanične zapisnike Hitlerovih dnevnih konferencija sa istaknutim nacističkim generalima u toku Drugog svetskog rata. Knjiga je izazvala priličnu senzaciju, jer svet još uvek nije u stanju da događaje Drugog svetskog rata posmatra sa istoriske udaljenosti. Naslov knjige i kratak sadržaj obećavali su mnogo. Knjiga je pisana na osnovu pronađenih stenografskih beleški sa konferencija koje je Hitler održavao u Vrhovnoj komandi oružanih snaga (Oberkommando der Wehrmacht). Rekonstruisani su zapisnici 51 konferencije koje su držane u vremenu od decembra 1942 do kraja marta 1945 godine. Dokumenta su upotrebljena i na nirnberškom procesu.

Važno je istaći da je veliki broj učesnika ovih Hitlerovih vojnih konferencija mrtav te ne može da ospori autentičnost izjava koje im se pripisuju. Ako se okolnosti, pod kojima je došlo do ove knjige, realno ocene, one nam mogu pomoći da donesemo izvesne zaključke o Hitlerovom operativnom vođenju rata i o njegovoj strategiji. Pri tome se nameće nekoliko pitanja koja su važna za donošenje nekih zaključaka, kao: ko je sve prisustvovao konferencijama; šta se diskutovalo i na koji način; kako su se u toku rata razvijali odnosi između Hitlera i njegovih generala; koji su politički faktori uticali na strategijske odluke; u kojoj su meri nacisti vodili računa o svojim mogućnostima i kako su cenili svoj međunarodni položaj i sposobnost sveta da se odupre njihovim probrljivačkim poduhvatima. Delimičan odgovor na ta pitanja daje nam Gilbertov izbor zapisnika. No, i pored ovih, čitaocu se nameću i mnoga druga važna pitanja na koja dobijamo nedovoljne odgovore ili ostaju uopšte bez odgovora. Isto tako, često su u prvi plan stavljene diskusije o beznačajnim stvari-

ma, dok nedostaju podaci o opštirnim diskusijama o situaciji na Balkanu, o partizanskom ratu, o uticaju kapitulacije Italije na razvoj događaja, o pomorskom ratu ili o politici pljačke u okupiranim zemljama, koji se samo pominju. Vojne operacije u Jugoslaviji se, takođe, samo nagoveštavaju, a ništa se ne govori o tome kako su nacisti gledali na razvoj događaja u našoj zemlji i šta su sve činili da uguše oslobodilačku borbu naših naroda. Nedostaju podaci i o referisanju generala fon Lera, koji je bio pozvan da lično podnese izveštaj o događajima i situaciji na Balkanu.

Na konferencijama su prema zapisnicima češće učestvovali: Gering, Guderijan, Himler, Jodl, Kajtl, Ler, Romel i Cajcler, ali se u zapisnicama susreće i veliki broj sitnih SS-oficira, ađutanata i drugih ličnih Hitlerovih štićenika.

Da bi čitaoca upoznao sa atmosferom koja je vladala na tim konferencijama, Gilbert daje kratak opis jedne od njih. Bilo je to početkom 1945 godine u vreme kada je situacija na frontovima bila vrlo teška i kada je — posle neuspelog atentata na Hitlera — atmosfera u nacističkom glavnom štabu bila puna međusobnih sumnjičenja. Hitler je u to vreme već bio preselio svoj štab sa Istočnog fronta u Berlin i primio generale u zgradi Rajhskancelarije, prilično oštećenoj od bombardovanja. Svi prisutni bili su prethodno podvrgavani vrlo strogom pregledu, a oružje su morali da ostave u pretšoblju. Pretstavnici pojedinih rodova vojske podnosili su Hitleru izveštaj o situaciji i objašnjavali mu stanje na specijalno pripremljenim kartama. Na mnoge konferencije pozivani su pojedinačno ili grup-

¹⁾ HITLER DIRECTS HIS WAR. The Secret Records of His Daily Military Conferences. Selected and Annotated by Felix Gilbert. Second Printing by the Oxford University Press, New York, 1951.

no viši komandanti kada se rešavalo o nekom važnom pitanju. Kratke opise pojedinih konferencija dali su, Jodl, Vagner i Vinter na nirnberškom procesu. Ovde treba napomenuti da su s vremena na vreme i razne kvislinške glavešine koje su bile kod Hitlera u gostima, pozivane da prisustvuju konferencijama, ali bi se tada govorilo samo o onome što se želelo da stranac čuje, pa su čak pripremane i lažne mape. Takve konferencije nacisti su u svom žargonu nazivali »pretstavama« (Schaulage).

No najvažnije je istaći da sve ove Hitlerove konferencije u suštini nisu bile konferencije u pravom smislu reči. Hitler je okupljenima često držao čitava predavanja i, smatrajući se velikim strategom, poštovao je pretežnim delom samo svoje sopstveno mišljenje. U pojedinim težim situacijama njegove su reakcije bile sasvim neuravnotežene, pa i histerične. Iako je za sebe uvek zadržavao pravo na konačnu odluku, krivicu za neuspehe i poraze najčešće je svaljivao na druge.

Poznato je da su odnosi Hitlera sa generalima uvek bili rđavi. Afere Blomberg, Frič, Bek i mnoge druge, a da ne govorimo o »oficirskoj zaveri« 1944 godine, poznate su već od ranije. Međutim, Hitlerovi generali nisu bili ništa manje agresivni od samog Hitlera i njihov san o nemačkom gospodstvu nad svetom imao je slične, ako ne i iste ideološke korene. Razmimoilaženja su se ispoljila oko nazgled manje važnih pitanja metoda, taktike, formi, vremenskih termina i sl. U objašnjavanju ovih pojava Gilbert se zadržava na sporednim činjenicama; on vidi borbu za prevlast nacističke hijerarhije nad vojnom, ili obrnuto, ali ne može ili ne želi da joj odredi stvarno mesto u nacističko-generalskoj avanturi porobljavanja sveta. Dok su nacisti pobeđivali i držali pod svojom okupacijom čitavu Evropu od Atlantika do Moskve, ti problemi i nisu dolazili do jačeg izražaja. Odnosi su na površini bili idilični, iako su ispod nje postojali elementi sukoba koji su se u kasnijoj fazi rata vidnije ispoljili. To se vidi i po zapisnicima konferencija. Uzgred rečeno, i za samo postojanje zapisnika imamo da zahvalimo — kako to Gilbert tvrdi — jednom sukobu između Hitlera i Haldera. Jednom prilikom došlo je do svađe između ove dvojice oko toga da li je neka odluka bila doneta ili ne, pa su odonda pozivani stenografi kako bi se zabeležila svaka izgovorena reč. Ne zaboravimo da je to kraj 1942 godine kada

je Hitler sve bezobzirnije počeo da koncentriše rukovođenje vojnim operacijama u svoje ruke i da se okružuje ljudima koji su verovali i u njegov vojnički »genije«.

Zapisnici stvarno potvrđuju neke navode preživelih nemačkih generala da je Hitler svjcim komandantima na frontu ostavljao vrlo malo slobode akcije i zadržavao za sebe pravo i na neznatne i beznačajne odluke. Oseća se kroz zapisnike da je zbog toga bilo zategnutosti u odnosima, ali do razmimoilaženja na samim konferencijama i nije moglo da dođe, jer su njima prisustvovali većim delom poslušne kreature koje se ne mogu u punom smislu te reči nazvati pretstavnicima Generalštaba.

Interesantni su zaključci do kojih dolazi profesor Gilbert. On je mišljenja da se koreni sukoba nalaze u razmimoilaženju oko osnovnih shvatanja. Hitler je smatrao da velika vojnička tradicija i nasledena veština nisu jedine komponente savremenog ratovanja. Prema Gilbertu, Hitler je smatrao da su sledeća tri elementa od odlučujuće važnosti: moral trupa, savremena tehnika i politički faktori. No, teško je pretpostaviti da su nemački generali bili toliko kratkovidni da sem »tradicije i nasledene veštine« nisu ništa drugo uzimali u obzir i da su gubili iz vida čak i moral trupa i moderno naoružanje. Ovo simplicističko shvatanje još više dolazi do izražaja ako se malo zamislimo nad takozvanim »političkim faktorima« o kojima je jedino Hitler vodio računa. Profesor Gilbert je uočio »politička shvatanja« Hitlera i njegove pogrešne pretpostavke i »psihološku nespremnost da činjenicama pogleda u oči«. Ako tome dodamo njegov cinizam, samozadovoljstvo, političko slepilo, smešne ocene situacije koje ne mogu biti isključivo plod neobaveštenosti, i, najzad, ograničenost — onda dobijamo potpuniju sliku Hitlerovog političkog »genija« i njegove brige o »političkim faktorima« savremenog ratovanja.

Interesantni su podaci koji se odnose na kvislinške zemlje i njihove vojne formacije, kao i na »saveznike« nacista uopšte. Poznato je s kakvim su se »oduševljenjem« kvislinške formacije borile na Istočnom frontu, i u Hitlerovom štabu se o tome govorilo otvoreno. No, bilo je i preterivanja, pa je čak i Hitler znao da im pripisuje krivicu za izvesne poraze »samo da sačuva čast nemačkog oružja«. Tako je već u decembru 1942 godine, kada su Rusi jednom prilikom objavili da su u području Staljingrada zarobili 72.400

neprijateljskih vojnika, Hitler hladnokrvno na konferenciji konstatovao da se radi o Rumunima i da među zarobljenicima »jedva da ima po neki Nemač«.

Posebno mesto u tom gledanju na »saveznika« zauzima stav prema Italiji i italijanskoj vojsci. O problemu Italije diskutovao se posebno u vreme pada Musolinija i sloma Afričkog fronta. Hitler je prezirao Italijane, bio besan na njih i konačno rezignirano konstatovao da je Musolini bio jedini pošten čovek u Italiji, ali da sam nije mogao ništa da učini. Tvrdio je da je u Italiji od samog početka postojala vrlo jaka klika koja je sabotirala ratne napore, a preko dvora bila vezana za Englesku. Kada su se čule prve vesti o Musolinijevom padu, neki nacistički funkcioneri pokušavali su da umire Hitlera i da mu uliju nadu. Ali na konferencijama su se čule i sasvim realne situacije. U vezi sa situacijom u Italiji, Hitler je već u maju 1943 godine pozvao na jednu konferenciju i generala fon Lera, komandanta armijske grupe »E«, da s njim diskutuje reperkusije koje bi na Balkan imala eventualna kapitulacija Italije. Tekst razgovora sa Lerom profesor Gilbert je, nažalost, ispustio i prepričao u nekoliko rečenica, ali se i iz njih može videti koliko je važnost Hitler pridavao razvoju događaja u ovom delu Evrope. Gilbert kaže da je Hitler doslovce rekao da smatra da je od odlučujuće važnosti da se Balkan održi iz dva razloga: prvo, kao rezervoar sirovina (bakar, boksit i hrom), i, drugo, da bi se sprečilo da se italijanska kapitulacija pretvori u opštu katastrofu i slom.

Prema svim zapisnicima, Hitler je bio bezuslovno protivnik svakog, pa i najmanjeg povlačenja jedinica na frontu. Bez obzira da li se radilo o Afričkom, Ruskom ili nekom drugom frontu, generali su imali ogromnih teškoća da ga navedu da pristane čak i na taktička povlačenja. Vesti o povlačenju jedinica pod pritiskom protivnika primao je okrivljujući komandni kadar za kukavičluk. Živčano rastranstvo, neizdržljivost i dr. Njegovo je mišljenje bilo da komandant koji je suviše dugo izložen pritisku, neminovno mora da izgubi živce, na bi takve komandante povlačio s položaja, dodeljivao ih na mirnije sektore ili prosto povlačio u pozadinu. Karakterističan je bio slučaj Romela, koga je Hitler češće premeštao s položaja na položaj i koga je smatrao krivcem izgubljenih bitke kod El Alamejna.

U zbirci nedostaju zapisnici od decembra 1942 do februara 1943, pa nismo mogli dobiti pravih razvoja događaja kod Staljingrada, ali i iz zapisnika od 1. februara vidi se Hitlerova skoro neurastenična reakcija na predaju fon Paulusa. To je bilo protivno svima planovima nacista i nije smelo nikako da se dogodi. Trebalo je da se vodi borba do poslednjeg čoveka, trebalo je da generali izginu, »herojskom smrću« ili da izvrše samoubistvo; smeli su da učine sve — ali ne da kapituliraju. Krivi su, naravno, generali, i pošto se jednom nalaze u zarobljeništvu može se od njih očekivati svašta. I sada odjednom ispada da im Hitler ni ranije nije potpuno verovao, da je od takvih slabica i moglo tako nešto da se očekuje, a što se tiče fon Paulusa — to je ogromno razočarenje. Računajući na sigurnu Paulusovu smrt, Hitler ga je dan ranije unapredio u čin feldmaršala. Na konferenciji od 1. februara on izjavljuje da do kraja rata nikome više taj čin neće dodeliti.

Konferencija u Teheranu ubedila je Hitlera da su Saveznici odlučili da otvore drugi front i on je, po svemu sudeći, strepeo od novih iskrcavanja, naročito posle iskustava u Italiji. Računao je na to da će Saveznici izvršiti više istovremenih ili ese-loniranih napada na »evropsku tvrđavu«. Zabrinutost je rasla i u jednom trenutku, usred diskusije na sastanku krajem decembra 1943, Hitler prilično uznemiren izjavljuje: »Ako nas napadnu sa Zapada, ishod te borbe odlučiće pobeđu u ovom ratu«.

Hitler je, izgleda, sve do početka 1945. godine, stvarno verovao u nemačku pobeđu i čvrsto računao na to da će u anti-hitlerovskoj koaliciji doći do neminovnog raseca. Pored toga, verovao je da će u samoj Americi doći do preokreta, da će Roosevelt izgubiti na izborima (1944) i da će biti izveden pred sud, a da Englezi vode tradicionalnu politiku manevrisanja, kako bi u slučaju neuspeha mogli da okrive Amerikance. Isto tako, verovao je i u pobunu američkog naroda zbog visokih ratnih poreza. Sličnih mišljenja ima u zapisnicima još mnogo. Skoro je neverovatno da je čovek, koji je bio krenuo da osvoji svet, mogao imati takva naivna shvatanja.

Slično je i sa ocenom međunarodnog položaja Nemačke u toku Drugog svet-skog rata. Opijeni pobeđama u prvom delu rata, nacisti su malo vodili računa o svojim stvarnim mogućnostima, a potcenjivali su sposobnost sveta da im se odupre. To

se vidi i iz zapisnika konferencija na kojima se govorilo prilično otvoreno i bez propagandnih fraza. Postepeno, međutim, optimizam ustupa mesto očajanju i svi podvlače značaj borbe za »opstanak«; uspesi neprijatelja pripisuju se sreći, slučajnom sticaju okolnosti, izdaji drugih.

O samom atentatu na Hitlera u zbirci nema mnogo materijala. U zbirci uopšte nedostaju zapisnici od decembra 1943 do kraja avgusta 1944 godine, a iz čitave 1944 sačuvan je samo jedan (od 31 avgusta), a taj samo u delovima. Pa ipak i iz toga dela vidi se šta je Hitler mislio kad je izjavio: »Ako je potrebno, borićemo se na Rajni... a u svakom slučaju nastavljamo borbu sve dotle dok se bar jedan od prokletih neprijatelja ne zamori, kao što je to imao običaj da kaže Fridrih Veliki«.

U materijalu koji je pronađen u Berhtesgadenu zajedno sa zapisnicima, nalaze se stenogrami dva govora koje je Hitler odr-

žao komandantima i načelnicima štabova svih divizija i armijskih korpusa na Zapadnom frontu, okupljenim u Rundštetovom štabu. Jedan od tih govora, održan 28 decembra 1944 godine, neposredno posle neuspeha ofanzive u Ardenima, profesor Gilbert je izneo u ovoj knjizi. Govor je prilično zanimljiv, prvo, zato što srećemo onakvog Hitlera kakvog ga pomalo poznajemo iz histeričnih propagandnih govora, i drugo, što u tom govoru daje ocenu bitke u Ardenima i čita lekciju generalima.

Profesor Gilbert, kao istoričar, gleda kroz ovu knjigu na događaje Drugog svetskog rata iz svoje uže istoričarske perspektive. No, i pored izvesnih zabluda i mestimično čudnih shvatanja, knjiga pretstavlja koristan i poučan dokument iz prošlog rata.

S. F.

Srećko Frgić

General-potpukovnik Kirnije: ULOGA PEŠADIJE U SAVREMENOM BOJU

U članku pod gornjim naslovom¹⁾, francuski general Kirnije izlaže postojanost osnovnih karakteristika pešadije koje su važile u prošlosti, važe u sadašnjosti i važiće u budućnosti, bez obzira na stalne promene u organizaciskom i taktičkom smislu, koje su uslovljene samim razvojem naoružanja. Te osnovne karakteristike jesu: pokretljivost (gipkost) i individualnost. Pisac podvlači da je, pod uticajem uvlačenja sve većeg naoružanja u sastav pešadije, počela da se zloupotrebljava njena individualnost. Ovo je imalo za posledicu da se isuviše podvlačila njena sposobnost za vođenje samostalne borbe, tako da je izgledalo da pešadija vodi broj više manje samostalno, bez čvršćeg sadejstva sa ostalim rodovima vojske. S druge strane pešadija je počela da dobija obeležje tehničkog roda vojske. Izgledalo je da ljudi služe tehničkim sredstvima, iako u suštini tehnička sredstva treba da služe ljudima. Izgubilo se iz vida da je stalna i nepromenjena osnovna karakteristika pešadije da je ona rod »ljudi«, »grupe ljudi« i »velikih bataljona« (des »gros bataillons«). Podvlači se da su ljudi »najkomplikovanija mašina«, s obzirom na

njihove duhovne i duševne osobine, i da se problem pravilne upotrebe pešadije sastoji u tome da se ovlada ljudima. Za francusku pešadiju kaže se, da do 1951 nije pokazala nikakav boljitak u pogledu organizacije, opreme, naoružanja i obuke, već da je ličila na pešadiju iz 1916.

Posle ovih opštih zapažanja pisac prelazi na analizu odredaba najnovijeg pravila »Manevar pešadije — II deo«²⁾, za koje nalazi da je na savremeniju visini. Ovo pravilo, namesto dosadašnjeg naziva »strelac« uvodi nov naziv »grenadir-strelac«, kome se u napadu i u odbrani daje isključivo ofanzivna uloga, da borbom prsa u prsa izvojuje rešenje boja i bitke. Svi ostali pešaci, naoružani bilo kakvim naoružanjem, imaju zadatak da potpomognu rad »grenadira-strelca«. Glavni i osnovni zadatak »grenadira-strelca«, bilo u napadu, bilo u odbrani, jeste izvršenje manevra. Posluga mitraljeza, puškomitraljeza i RB u stanju je da izvrši pokret, ali nije u stanju da izvede manevar na bojištu. Pisac podvlači da je tendencija pretvaranja pešadije u poslužioce »poluteškog« i »teškog« pešadiskog naoružanja bila velika greška. Elita pešadije, po mišljenju pisca, treba da bude »grenadir-strelac«. U savremenoj borbi njegova u-

¹⁾ L'infanterie face au combat moderne, par le général de corps d'armée Curnier, Revue Militaire d'Information, 25 april 1952, Paris.

²⁾ Le Règlement de Manoeuvre de l'Infanterie de 1951 — 2ième — partie.

loga je najteža; on mora da izdrži najveće fizičko i duševno, a takođe i intelektualno naprezanje, jer je u većini slučajeva prepušten da donosi sâm odluke i da u borbi prsna u prsa znalacki dejstvuje. Zbog ovoga za »grenadire-strelce« treba regrutovati najsposobnije i najjače ljude. Podvlači se da je ovo dosada bilo zanemarivano.

Pravu pešadiju, u suštini, predstavljaju »grenadiri-strelci«, koji treba da su naoružani automatom i ručnim bombama. Bajonet, po mišljenju pisca, ne dolazi u obzir!

S obzirom da ovakva pešadija nema onu sposobnost za vođenje samostalne borbe koju je imala ranija pešadija, to pomenuto pravilo naročito ističe sadejstvo drugih rodova vojske sa pešadijom, pri čemu se naročito podvlači sadejstvo avijacije. U pogledu podrške i ojačanja pešadije drugim rodovima podvlači se razlika koja postoji između pešadiskih formacijskih i pridatih borbenih jedinica. Formacijski pojam voda, čete i bataljona tačno je određen, ali, za vreme vođenja boja sve ove jedinice predstavljaju neku vrstu »borbenih grupa«. Tako, naprimer, u borbi imamo »vodnu borbenu grupu«, »četnu borbenu grupu«, »bataljonsku borbenu grupu«, koje od formacijskih jedinica postaju borbene grupe na taj način što se u potrebnoj meri ojačavaju pešadiskim teškim naoružanjem ili drugim rodovima vojske. Drugim rečima, za potrebe vođenja boja vrši se formiranje borbenih formacija i to s obzirom na postavljene borbene zadatke.

Pisac podvlači da koncepcija formiranja borbenih formacija, s obzirom na zadatak, nije nova. Po njegovom mišljenju, ona je u toku Prvog svetskog rata primenjivana u okviru korpusa, u toku Drugog svetskog rata u okviru divizije (»pukovske borbene grupe«), a u budućem ratu ova koncepcija treba da bude primenjena i u okviru nižih jedinica, zaključno do voda³⁾.

U ovom članku pisac proširuje ovu koncepciju u okviru čete i bataljona. I ove će jedinice samo izuzetno voditi borbu u svojim formacijskim sastavima. One se prema zadatku ojačavaju pukovskim delovima ili jedinicama drugih rodova vojske, tako da u suštini predstavljaju »jezgro« borbene formacije sastavljene od

različitih rodova vojske. Kod »bataljonske borbene grupe«, bataljon čini borbena »jezgro«, dok kod »četne borbene grupe« borbena »jezgro« obrazuje četa. Da bi ovo objasnio, pisac navodi primer da »četna borbena grupa« može imati u svom sastavu streljačku četu i četu tenkova pod komandom komandira streljačke čete tenkova, što zavisi od toga čija je uloga važnija u dotičnoj situaciji. Formiranje borbenih formacija mora biti veoma elastično, bez šablona. Za obezbeđenje ovoga sistema neophodno je da formacija bude dobra, ali isto tako i da se jedinice, još za vreme mira stalno vežbaju u primeni toga sistema.

Pri razmatranju glavnih elemenata borbe pešadije, pisac pored vatre, pokreta i udara stavlja i nov element — infiltraciju. Za izvršenje infiltracije on smatra da je potrebno da se u neprijateljskom borbenom rasporedu nalaze neposredni prostori, koje treba izviđanjem pronaći, i odmah iskoristiti za upućivanje izvesnih vlastitih jedinica u njih. S druge strane, treba preduzeti mere za obezbeđenje od neprijateljske infiltracije, što se postiže vatrenom podrškom i određenim jedinicama za zaštitu bokova od neprijateljskih infiltriranih jedinica.

U pogledu ostalih elemenata, ne navodi se ništa novo: vatra je u službi pokreta; pokret se vrši uz podršku vatre, koja mora biti sveobuhvatna, i to kako vatra same pešadije, tako i vatra ostalih rodova vojske — artiljerije, tenkova, avijacije. U daljem pokretu treba primeniti infiltriranje, koje čini »osnovu borbe pešadije«, a potom na kraju dolazi udar — juriš, koji samo izuzetno treba da bude frontalni. U pogledu momenta za izvršenje juriša, podvlači se da se ovde ne mogu propisati nikakvi ustaljeni propisi, već da ovaj momenat treba da bude inicijativno određen od strane nižih starešina, pa čak i pojedinaca, koji će u zgodnom momentu povesti izvesnu grupu pešaka u izvršenje juriša.

Potom pisac prelazi na razmatranje manevra pešadije na automobilima. U ovom pogledu on vidi velike mogućnosti pešadije, kako u pogledu brzine, tako isto i u pogledu zamaha i širine manevra. S obzirom da je ova koncepcija nova, on nalazi da nije dovoljno teorijski obrađena. Pisac podvlači da bi bilo štetno misliti da se ona može primeniti u svima prilikama; pri njenoj primeni ne smeju se gubiti iz vida »realnost« i stvarne »mogućnosti« u pogledu vozila. U odnosu na upotrebu automobila, pešadija treba tek

³⁾ O primeni ove koncepcije u okviru voda, već je izišao detaljan prikaz u »Vojnom delu« br. 4 za 1951 (str. 124 i 125).

da nađe svoje pravo mesto. Njoj se ne sme oduzeti »borbeni lik«, a s druge strane, ona se ne može sva pretvoriti u motorizovanu pešadiju, koja se prevozi delimično oklopljenim vozilima, podešenim da se kreću po svakom zemljištu. Obična pešadija prevozi se kamionima, koji ma kako podešeni za ovu svrhu, nisu ni u kom slučaju borbeno sredstvo, već služe isključivo za prevoz. Zbog toga se podvlače sledeći novi momenti:

— Prevoz pešadije automobilima treba smatrati samo kao čist transport, a nikako kao običan »pokret«. Za vreme »pokreta« pešadija je u stanju da dejstvuje svojim sopstvenim naoružanjem, dok za vreme transportovanja ona može biti izložena mnogim nepredviđenim okolnostima. Zbog toga je potrebno da se pešadija prevozi tako da bude u stanju da se u toku prevoženja angažuje u borbi, i to pod što povoljnijim okolnostima. Prema ovome, sprega pešadija — transportne jedinice vrši se s obzirom na zajednički zadatak, u čijem izvršenju svaki rod vojske zadržava svoje tehničke mogućnosti.

— Transportne jedinice su potrebne za izvršenje i drugih, mnogobrojnih zadataka, kao što su pregrupisanje, ojačavanje jedinica, snabdevanje i dr., što takođe treba uvek imati u vidu pri rešavanju pitanja najracionalnije upotrebe vozila.

— Radi pravilne upotrebe i pešadije i transportnih jedinica, potrebno je da se starešine ovih jedinica upoznaju sa uzajamnim mogućnostima i potrebama.

Kao zaključak pisac navodi, da se automobili mogu korisno upotrebiti za izvršenje manevra, za izviđanje kao i za akcije usporavanja, koje se zbog brzog tempa izvođenja u budućem ratu ne mogu ni zamisliti bez automobila. Stoga se sve više oseća potreba da se pešadija osposobi za upotrebu automobila isto onako kao što se osposobljava za borbu peške. U tom cilju potrebno je da organizacija i formacija i jednih i drugih jedinica budu podešene u ovom smislu.

Da bi pešadiji dao pravo mesto u savremenom boju, pisac razmatra kakvi će biti opšti uslovi za rad pešadije. Drugi svetski rat jasno je ukazao na izvesna pogrešna shvatanja, koja su bila prihvaćena posle Prvog svetskog rata. Taktički postupci, koji su bili posledica prilika u Prvom svetskom ratu, proglašeni su za načela. Tako je neprekidan front proglašen za načelo. Međutim, neprekidne

frontove stvorile su ondašnje prilike: relativno malo prostranstvo vojišta u odnosu na brojno jake armije; ravnoteža u snagama kod obe zaraćene strane; kao i jačina vatre savremenog naoružanja koja je išla u prilog odbrane. U sadašnjim uslovima, čak i kada bi postojali slični uslovi za neprekidni front, on se, po mišljenju pisca, ne bi mogao pojaviti u onoj formi, kakvu je imao u Prvom svetskom ratu, s obzirom na mogućnost vazdušnih desanata. Pisac podvlači da će u budućem ratu, naročito u početnim operacijama, zone dejstva pojedinih jedinica biti znatno šire.

U ovom pogledu on navodi da pomenuto pravilo podvlači sledeće nove momente:

1.— *Pojmu »pravac dejstva« daje se prvenstvo u odnosu na pojam »zona dejstva«, a oba pojma dobijaju šire tumačenje. Pod pojmom »pravac dejstva« u kombinaciji sa »objektom« (u napadu) ili položajem (u odbrani) treba shvatiti davanje slobode dejstva, koje je jedino ograničeno u krajnjoj liniji postavljenim »objektom«, odnosno »položajem«.* Prema ovome, dopušteno je starešini koji je dobio određeni »pravac« da bira najbolji način za izvršenje postavljenog zadatka, primenjujući razne manevre (s obzirom na zemljište i neprijatelja), čas desno, čas levo, koji se manje ili više udaljavaju od određenog pravca, s tim da se u kranjoj liniji gro snaga dotične jedinice dovede na određeni »objekat«. Podvlači se da ne treba brkati pojam »pravac dejstva« sa pojmom »glavni pravac udara«, što se češće dešava kod manjih jedinica, zbog toga što su njihovi zadaci načelno bliži.

Po ranijim shvatanjima »zona dejstva« označavala je prostoriju za razvoj i dejstvo snaga. Međutim, po sadašnjim shvatanjima, ona označava prostoriju u kojoj je dotična jedinica obavezna da organizuje izvođenje, s tim da razvoj snaga može izvršiti prema potrebi, ne posedajući zonu u celini. Isto tako, pravi se razlika između pojmova »front« i »zona dejstva«. Dok prvi pojam označava neprekidno posedaње, dotle drugi označava grupno posedaње.

2.— *Verbenim poretком treba obezbediti što veću elastičnost trupa naročito u uvodnoj i završnoj fazi boja. Uslove za ovo pružaju tehnička sredstva veze i transportna sredstva, koja omogućavaju da se u otsudnom momentu na izvesnom mestu izvrši koncentracija potrebnih sna-*

ga, slično načinu na koji je to i Napoleon radio.

3. — *S obzirom da se dejstvo pešadije odvija na široj zoni, izviđanje i obezbeđenje dobijaju pojačan značaj.* Za izviđanje pešadiski pukovi treba da koriste lake motorizovane delove — »izviđačke patrole« na džipovima, koje se upućuju unapred, na bokove, a nekad i u pozadinu, sa čisto izviđačkim zadacima. Za obezbeđenje treba upućivati delove na automobilima. Ostale snage puka služe za manevar i borbu. Pisac nalazi da su za izvršenje svih ovih zadataka: izviđanje, obezbeđenje, manevar i borbu nedovoljne snage sa trojnom podelom, zbog čega se zalaže za četvornu podelu (u okviru bataljona i čete), koja će se, po njegovom mišljenju, uskoro i sprovesti. Potrebu uvođenja četvorne formacije zahteva i koncepcija formiranja borbenih jedinica prema zadatku.

Najzad, pisac se kritički osvrće na sadašnju formaciju francuske pešadije, kojoj pripisuje sledeće nedostatke:

— nije u dovoljnoj meri snabdevena pt oruđima, jer za blisku pt odbranu ona raspolaže u dovoljnom broju RB, dok za srednja otstojanja ima samo pukovske 75 mm bestrajne topove i bataljonska sredstva, te je potrebno da se pešadiski pukovi snabdeju i pt oruđima za srednja otstojanja;

— pešadija ne raspolaže podesnim vozilima za prevoženje teškog pešadiskog naoružanja i municije za ova oruđa, čemu bi najbolje odgovarali poluguseničari;

— pukovska sredstva veze nisu podesna za održavanje veze u toku izvođenja manevara na automobilima, za vreme pokreta, već isključivo za vezu kada se pešadija bori peške sa »normalnom gustinom« borbenog poretka; i

— pešadija nije u dovoljnom broju popunjena »grenadirima-strelcima«.

Zbog ovoga se pisac zalaže da se pešadija snabde podesnom pratećom artiljerijom, pt oruđima za dejstvo na srednjim otstojanjima, oruđima PAA sposobnim za dejstvo protivu savremenih aviona, kao i sredstvima za brza rušenja.

Pisac skreće osobitu pažnju na sadejstvo, i to ne samo u okviru divizije, koje postoji već više stoleća, nego na sadejstvo u okviru nižih jedinica, naročito u okviru bataljona, pa i čete.

U vezi sa ovim podvlači da se obuci pešadije u okviru bataljona mora pokloniti naročita pažnja, a isto tako i u okviru

nižih jedinica. Kao metod obuke preporučuje se prvenstveno rad sa trupama na zemljištu. Nikakva obuka po karti ne može da zameni praktičan rad na terenu.

Sa naše strane mogli bismo da ukažemo na sledeće momente:

Pisac je veoma reljefno istakao potrebu da pešadija zadrži svoje staro obeležje, ali nam nije dovoljno objasnio u kojim okvirima to treba da se izvrši. Pešadiski pukovi, izgleda, da su odavno izgubili ovo obeležje. Oni u svome sastavu imaju gotovo sve rodove vojske, pa čak i tenkove (kod izvesnih armija). Svakako, pisac na njih nije ni mislio kao na čisto pešadiske jedinice. Zbog ovoga, kao pešadiske jedinice, treba smatrati vod, četu i bataljon. Streljački vodovi, izgleda, da imaju samo lako pešadisko naoružanje (automate, RB i ručne bombe), čete — »poluteško« (puškomitraljeze, na četu po 9), a bataljoni i »teško« pešadisko naoružanje (mitraljeze, minobacače i lake pt i PA topove). Prema ovome, zahtev da pešadija zadrži svoje staro obeležje ne treba shvatiti tako da se pešadija u svim svojim komandnim stepenima oslobodi od »poluteškog« i »teškog« pešadiskog naoružanja, već kao tendenciju da se boljim rasporedom pešadiskog naoružanja obezbedi njeno staro obeležje i da se pri dodeljivanju novog savremenog naoružanja o ovome vodi računa.

Što se tiče zadovoljenja druge osnovne karakteristike pešadije — elastičnosti (gipkosti) — pisac je dovoljno jasno izložio na koji se način ovo može sprovesti (formiranjem borbenih formacija prema zadatku), ali je bio nedovoljno konkretan, baš s obzirom da je ovo pitanje u tesnoj vezi sa formacijom pešadije.

Najzad, prva osnovna karakteristika pešadije — pokretljivost — takođe je dobro podvučena. Ona se obezbeđuje korišćenjem motorizacije u jačem stepenu, što s druge strane, omogućava da ljudstvo pešadije na sebi ne nosi tešku opremu. U ovom pogledu bilo se stalo na pogrešno gledište o razvoju pešadije, jer je kod većine vojsaka, posle Prvog svetskog rata, pešak više ličio na »nosača opreme« nego na pravog borca. Novim merama, koje predlaže general Kirnije, ide se za tim da se kvalitet pešadije znatno popravi, kako u pogledu boračkog elementa, tako i u pogledu starešinskog kadra. Što se tiče pitanja bajoneta, tu se apsolutno ne slažemo sa mišljenjem pisca. Značaj

bajoneta je kroz vekove dokazan, pa se to i u današnjim borbama u Koreji potvrđuje.

Dejstvo pešadije na široj zoni, koje se smatra normalnim, kao i uvođenje če-

tvorne formacije, ima i za nas veliki značaj, te ova pitanja sa naše strane treba da budu temeljno proučena.

V. T.

Potpukovnik L. Forlenca: NAPAD PEŠADISKE DIVIZIJE PODELJENE U TAKTIČKE GRUPE

Već dve godine vodi se u italijanskoj vojnoj literaturi diskusija po ovom pitanju. Ona još uvek traje, ali, kako izgleda, privodi se kraju. Kroz nju proviruju, uglavnom, dva izrazita ali suprotna mišljenja po osnovnim pitanjima ove teme. Tako general Džino Bočija veli: bataljon, kao formacijski elemenat treba ukinuti, pošto više ne odgovara potrebama današnje borbe, i zalaže se za stvaranje jedinica »rezervoara« u svim formacijskim stepenima rodova vojske i za formiranje iz njih odgovarajućih združenih taktičkih odreda ili grupa za svaki poseban slučaj borbene situacije (prikazano u našem broju 4/51), a Aristarko izjavljuje: savremeni bataljon i puk predstavljaju sigurnu osnovu čijim se ojačavanjem ili podešavanjem može stvoriti mnogo kombinacija za rešenje pitanja formiranja taktičkih grupa i odreda, pri čemu formiranje taktičkih grupa ne treba smatrati redovnom potrebom, već samo izrazom nužde (prikazano u našem broju 1/52). Ova dva suprotna gledišta postupno nalaze svoje rešenje koje, uglavnom, naginje drugom mišljenju.

U svetlu takvih gledanja potpukovnik Forlenca, u svom članku pod gornjim naslovom¹⁾, iznosi zanimljive detalje o konkretnom slučaju koji se stvarno desio na manevru trupa jedne divizijske oblasti italijanske vojske u leto 1951 godine.

U slučaju koji potpukovnik Forlenca razmatra i komentariše, snage te divizije dejstvuju na izrazito planinskom zemljištu, podeljene na dva zasebna pravca koji konvergentno vode ka diviziskom napadnom objektu. Zemljišna pregrada onemogućavala je svaku taktičku vezu između razdvojenih trupa i isključivala grupisanje pozadinskih delova divizije.

Osnovna pitanja koja komandant divizije, na osnovu svoje ideje za napad, treba u ovakvom slučaju da reši jesu, po rečima Forlenca: podela snaga na ta dva

pravca i organizacija komandovanja za svaki pravac posebno; usklađivanje rada te dve grupe u fazi pripreme za napad; usklađivanje rada grupa u toku napada, određivanje snaga za obrazovanje divizijske rezerve, njen sastav, jačina, mesto i plan upotrebe i raspored i uloga.

Suštinu ovde pretstavlja odluka komandanta divizije o prenošenju nadležnosti i odgovornosti iz normalnog njegovog delokruga na potčinjene komandante grupa saobrazno donetoj odluci i stvorenom planu manevra.

Analizirajući najvažnije tačke zapovesti za napad izdate od strane komandanta divizije, Forlenca iznosi i komentariše njihove karakteristike. Tako, po pitanju časa početka napada, koji komandant divizije ne precizira, već samo ograničava izrazom — »u zoru na dan D« — pisac podvlači opravdanost takve mere koja omogućava da komandanti grupa, svaki prema situaciji ispred sebe, odrede tačan čas napada. Ovakav stepen samostalnosti po ovom pitanju nužan je s obzirom na: različitu udaljenost napadnih objekata dveju grupa, veliki međuprstor koji ih razdvaja, različite načine napada koje će svaka grupa morati da primeni na svom pravcu i različit sastav svake od njih. Nepreciziranje časa napada od strane komandanta divizije pretstavlja, pored ostalog i jednu od razlika u komandovanju divizijom podeljenom na udarne taktičke grupe.

Određivanjem diviziji kao celini samo jednog objekta za napad, bez obzira na postojanje dva odvojena napadna pravca koji do njega vode, daje se — kako kaže Forlenca — »neophodno jedinstvo manevru divizije«. Oređivanje pak njenog narednog, eventualnog objekta, vrši se u toku samog izvršenja napada.

Pitanje podele snaga na dva pravca rešeno je u napred pomenutom konkretnom slučaju tako, da je na glavnom pravcu odnos pešadije i artiljerije bio 1:1, dok je na pomoćnom pravcu iznosio 3:1 (glavni pravac: dva pešadiska puka bez jednog bataljona, dva ar-

¹⁾ Tenentecolonelo di fanteria Luigi Forlenca: Attacco di una divizione di fanteria articolata in raggruppamenti tattici, Rivista Militare, januar, 1952, Rim.

artiljerijska puka, jedan divizion iz sastava trećeg artiljerijskog puka, dve baterije protivtenkovskih oruđa i jedna četa pionira; pomoćni pravac: jedan pešadijski puk, jedan artiljerijski puk bez jednog divizona, jedna baterija protivtenkovskih oruđa i jedna četa pionira).

Podela artiljerije i inženjerije na taktičke grupe smatra se u ovakvom slučaju potpuno normalnom, jer je želja da se svakoj grupi omogući »vlastiti manevar«. Pridavanje inženjerije u istoj meri obema grupama, bez obzira na izrazitu nadmoćnost one na glavnom pravcu, uslovljeno je obimnošću zadataka koje inženjerijske jedinice moraju da obave na svakom pravcu. Na dodeljivanje znatno većeg dela artiljerije snagama na glavnom pravcu, pored težine i presudnosti zadatka te grupe, uticala je i teškoća razvoja artiljerije na pomoćnom pravcu. Kao i nemogućnost da se na njemu korisno upotrebe oruđa sa položenom putanjom. Objekti napada, određeni zapovešću komandanta divizije svakoj od dve taktičke grupe, karakterišu se međusobnom zavisnošću, koja se ogleda u tome što se oni dostižu dejstvima duž pravaca koji konvergentno izvode na divizijski objekt napada, zajednički za obe taktičke grupe. Komandant divizije, naređujući u svojoj zapovesti da napad grupe na glavnom pravcu otpočne pre napada grupe na pomoćnom pravcu i da obe grupe u visini svojih dostignutih napadnih objekata uspostave međusobnu taktičku vezu, obezbeđuje, prema mišljenju pisca, dve stvari: prvo, taktičku povezanost koja garantuje udruživanje napora obe taktičke grupe pred divizijskim objektom napada, koja zbog uticaja zemljišta dotle nije mogla biti ostvarena i, drugo, potrebnu objedinjenost dejstava dve grupe u početku napada, mada početak napada nije bio određen istovremeno za obe grupe, već kod jedne ranije, a kod druge docnije. Određivanjem ranijeg početka napada jedne grupe odvrća se pažnja neprijatelja od onog napada za koji se smatra da ima više izgleda na uspeh, a s druge strane, ovo može da stvori potrebno vreme snagama koje dejstvuju na težem zemljištu da blagovremeno izvrše svoj razvoj za napad.

Napred pomenute mere, predviđene zapovešću komandanta divizije, predstavljaju način kako on, u slučaju rasporeda divizije u napadu sa samostalnim udarnim grupama, pokazuje svoj uticaj na njihov rad, objedinjava njihova dejstva i uopšte rukovodi napadom.

Ni u ovom, a ni u ma kom drugom stavu svoje zapovesti, komandant divizije ne daje nikakve podatke o zonama dejstva i organizaciji ili posedanju polaznih položaja za napad. Ta činjenica, za razliku od slučaja kad divizija napada u rasporedu sa napadnim kolonama, predstavlja još jednu karakteristiku napada divizije podeljene na udarne taktičke grupe. Opravdanost ovakve prakse proizilazi iz karaktera samostalnosti manevra unutar zadataka svake taktičke grupe, koji opet direktno utiče na pravilan izbor polaznih položaja za napad.

Još jedan karakterističan momenat za taktičke grupe sastoji se u tome, što komandant divizije ostavlja komandantima grupa pravo da odrede sve elemente za postizanje njihovih početnih uspeha (pravci i objekti napada odgovarajućih snaga unutar grupe, artiljerijska podrška svake od tih snaga i određivanje broja bataljona u prvom ešelonu). Ovakav postupak komandanta divizije prvenstveno proizilazi iz razdvojenosti grupa na prostranom i teškom terenu i potrebe da u svome radu budu što samostalnije.

U cilju neposrednog uticaja na ostvarenje manevra divizije kao celine kao i u cilju eksploatacije uspeha, komandant divizije, i pored razvučenog borbenog rasporeda na konvergentne pravce napada udaljenih ciljeva, mora imati na svom neposrednom raspoloženju nešto snaga kao divizijsku rezervu. U ovom konkretnom slučaju, tu rezervu sačinjavala je formirana moto-oklopljena grupa (grupa oklopljenih kola, jedan pešadijski bataljon na kamionima, jedna motorizovana grupa protivtenkovskih oruđa i četa pionira).

O pravcu kretanja rezerve i mestu i načinu njene upotrebe mora komandant divizije odmah da odluči, jer to terenske prilike zahtevaju. Odluku u tom pogledu on ne može više da menja jer se nema mogućnosti za njeno prebacivanje sa pravca na pravac. Organizacija komandovanja udarnim grupama i divizijske rezerve, rešena je na taj način što je komandovanje udarnom grupom na glavnom pravcu (dva puka pešadije, dva puka artiljerije itd) povereno komandantu divizijske pešadije; komandovanje grupom na pomoćnom pravcu — komandantu pešadijskog puka koji je obrazuje, a komandovanje moto-oklopljenom grupom — komandantu divizijske artiljerije. Komandanti artiljerija unutar dve grupe su komandanti odgovarajućih artiljerijskih pukova. Na taj način formacijski štabovi komandanta divizijske pešadije, komandanta divizijske artiljerije

i komandanta onog puka kome je povereno komandovanje grupom na pomoćnom pravcu iskorišćeni su pri rešenju problema organizacije komandovanja pojedinih grupama. Po pitanju sadejstva grupa sa divizijskim prednjim delovima (izviđačko-zaštitnim) koji se nalaze u dodiru sa neprijateljem radi regulisanja: načina posedanja polaznog položaja za napad, početnog borbenog rasporeda, podrške napada od strane artiljerije i drugih rodova jedinica u dodiru sa neprijateljem, prikupljanja daljih podataka o neprijatelju i tsl., komandant divizije »poverava svakoj grupi da ostvari direktan sporazum« sa isturenim snagama u dodiru sa neprijateljem ispred sebe, kako bi se mogao održati princip da se sve ono što neposredno utiče na početno dejstvo grupa decentrales i prenese u njihovu nadležnost.

Pitanje artiljerijske pripreme je takođe specifično. Komandant divizije ne daje nikakva uputstva za nju. Svaki komandant grupe ima punu slobodu u određivanju početka, trajanja i plana artiljerijske pripreme, no razume se u granicama dodeljene količine municije predviđene zapovešću komandanta divizije. Ograničavanje utroška municije grupama od strane komandanta divizije predstavlja još jedan način njegovog uticaja na ostvarenje manevra divizije kao celine.

Upotreba vazduhoplovstva u ovakvim slučajevima dejstva pešadijske divizije ima poseban značaj i specijalnu primenu. Vazduhoplovstvo predstavlja važno sredstvo na raspoloženju komandanta divizije zbog preglednosti opšteg toka napada, njegove podrške i neposrednog učešća u njemu. »Ako zemljište na kome divizija dejstvuje nateruje da se naponi njenih trupa podele, to neće imati uticaja na vazduhoplovstvo, jer ono dejstvuje iz vazduha«.

Prema Forlenci, preporučljivo je da komandanti grupa, barem na jedan i po dan pre početka napada, dostave štabu divizije podatke o svojim potrebama za rad vazduhoplovstva u neposrednom i posrednom pružanju pomoći. Na osnovu ovih podataka i plana komandanta divizije za upotrebu vazduhoplovstva daju se ciljevi vazduhoplovstvu. Radi obezbeđenja one saradnje koja se ne može planom blagovremeno predvideti, upućuju se u štab divizije i štabove grupa organi avijacije preko kojih se ovakva saradnja ostvaruje.

Štabovi komande divizijske pešadije i artiljerije i štab pešadijskog puka, koji zapovešću komandanta divizije primaju ulogu štabova udarnih grupa, ojačavaju se

do određene potrebe sredstvima za vezu i stručnim ljudstvom iz divizijske jedinice za vezu. Pozadinske službe (sem sanitetske) ne predaju se grupama. One se dele i raspoređuju na pogodna mesta odakle će najbolje podmiriti potrebe samostalnih i razdvojenih taktičkih grupa. Jedino se ostavlja komandantima grupa da određuju početni raspored dodeljenih sanitetskih ustanova, pošto je njihov raspored u zavisnosti od borbenog rasporeda grupe kojoj su dodeljeni. Ovde se pojavljuje još jedna osobenost svojstvena napadu u vidu udarnih grupa, a to su oficiri za vezu upućeni iz štaba divizije u svaku taktičku grupu, koji svojim radom pružaju veliku korist. I, najzad, komandant divizije, upoznat sa odredbama zapovesti za napad koje će izdati komandanti grupa, ima mogućnosti da, ako to bude potrebno, utiče kako za vreme pripreme za napad, tako i u toku samog napada, no, u svakom slučaju njegova borbeno zapovest je poslednji njegov pismeni dokument za napad. Sve ovo niukoliko ne umanjuje ulogu komandanta divizije koji »jeste i ostaje glavni rukovodilac divizije«.

Na planinskom i jako ispresecanom zemljištu, a i u ravninama, dakle, kad god je potrebno da se dejstvuje na širokom frontu, raspored pešadijske divizije sa odredima, grupama osposobljenim za samostalno dejstvo, biće skoro redovna pojava. Rad svake takve grupe — odreda, predstavlja komponentu rada divizije kao celine. Svaki takav odred — grupa na svome pravcu ili zoni dejstva, sačinjava rad divizije u minijaturi. Zbog velike samostalnosti, a sledstveno tome i velike odgovornosti, svaki komandant divizijske grupe mora biti iskusan i sposoban starešina. Uloga komandanta divizije u ovakvom slučaju niukoliko se ne umanjuje. On, kao i u svima drugim slučajevima, ima da donese odluku i stvori plan rada i da nastoji na njegovom izvršenju. U ovakvom slučaju rada on ne može da rukovodi, on se uzvisuje za jedan stepen više — on sada upravlja.

Ovakav raspored divizije u napadu i postupci u toku priprema i izvođenja napada predstavlja nešto novo. Ovo je pitanje aktuelno i predmet je polemike u literaturi skoro svih velikih vojsaka, i mi ga zbog toga ovde donosimo.

Na prvi pogled može izgledati da se ovakvim rasporedom divizije oglušuje o principu prikupljenosti snaga, pošto se ovde ona očito rasparčava. No, pri tom ne treba zaboraviti da je ovo inak izraz nužde, tojest da karakter zemljišta nateruje na

to i, drugo, da savremena tehnička sredstva i naoružanje umnogome ublažuju ovu odvojenost i podeljenost. Iz napred iznetog primera videli smo da se predviđa sadejstvo taktičkog i izviđačkog vazduhoplovstva. Prema tome, izviđanjem i vezom iz vazduha imaće se stalna preglednost i povezanost, a taktičko vazduhoplovstvo pružiće poznatu i dokazanu po-

moć, daleko jaču i bolju no što bi to mogla pružiti artiljerija na ovakvom terenu. Najzad, divizionu rezervu sačinjava moto-oklopljena grupa, dakle, vrlo pokretna i udarna snaga, pomoću koje komandant divizije može da utiče na tok napada i da uspešno izvede napad i eksploataše.

V. M.

Pukovnik Bertej: PROBLEMI SAVREMENE MANEVARSKJE ODBRANE

Manevarska odbrana poznatog, klasičnog tipa nalazi se u krizi. Metodi prošlosti moraju se strogo revidirati. Sve veće uvođenje tehnike u rodove savremene armije, kao i sve tešnje sadejstvo vazduhoplovstva sa trupama na zemlji, postavljaju nove probleme pred odbranu uopšte, a naročito pred manevarsku odbranu, koja treba da uspori neprijateljsku ofanzivu i stvori potrebno vreme i ostale uslove za pobeđu nad neprijateljem. Probleme te buduće manevarske odbrane razmatra francuski pukovnik Bertej u svom članku pod gornjim naslovom¹⁾.

Pukovnik Bertej na samom početku svoga članka ističe da su predratna francuska borbena pravila bila posvetila manevarskoj odbrani (action retardatrice) samo dvadesetak redaka, dok su Nemci u svojim pravilima imali detaljno razrađen ceo postupak ovog vida odbrane koji je obuhvatio dva poglavlja sa preko trideset tačaka.

Praktičnu demonstraciju ovih odredaba Nemci su prikazali u bezbroj primera na Istočnom frontu, kao i u Italiji do jula 1944 godine. Sredena iskustva iz ovih operacija pokazuju da je napadač redovno isturao ispred svojih kolona mrežu izviđačkih organa sastavljenih od svih rodova, čija je jačina određivana prema konkretnim uslovima dobivenog zadatka. Po lepom vremenu i na otkrivenom terenu izviđački organi su se sastojali iz: oklopnih automobila, srednjih tenkova, motocikala, pešadije na oklopnim transporterima ili tenkovima, samohodne ili motorizovane artiljerije (protivtenkovske i za neposrednu podršku) i motorizovanih pionira. Na pošumljenom i teže prohodnom zemljištu u sastav izviđačkih organa ulazili su srednji tenkovi uz podršku ko-

njice, motorizovane pešadije i opet samohodne artiljerije. Zimi su dodavani smučari i delovi na sankama koje su vukli tenkovi.

Pred jednim tenkovskim korpusom, čija je zona dejstva iznosila od 10 do 30 km po frontu, obično su za izviđanje upućivane sledeće snage: 1 izviđački bataljon od 250 ljudi, 1 bataljon motociklista od 400 ljudi, 1 četa od 10 srednjih tenkova, 1 baterija od 5 samohodnih oruđa, 2—3 čete automatičara, 1 četa pionira i 1—2 protivtenkovske baterije.

Ovi istureni delovi korpusa obično su formirali po 1—2 izviđačke grupe i 2—3 samostalne patrole, dok je ostatak služio kao rezerva za slučaj jačeg angažovanja na nekom pravcu.

Izviđačke grupe, namenjene za dejstvo na važnijim pravcima, imale su po: 3—6 tenkova, 5—6 oklopnih transportera sa pešadijom, 2 voda automatičara. ukupno oko 50—60 pešaka, 20—30 pionira, 10—12 motociklista i 1—2 samohodna oruđa.

Izviđačke patrole, namenjene za izviđanje zemljišta i infiltriranje, imale su po: 1—2 tenka sa po 4—5 pešaka, 1—2 transportera sa pešadijom i 2—3 motocikla.

Jasno je da je ceo izviđački sistem bio podržavan od strane taktičkog vazduhoplovstva.

Pozadi mreže izviđačkih organa nastupale su tenkovske i motorizovane jedinice, formirane u 3—4 kolone, od kojih je svaka imala svoju prethodnicu, glavninu i na začelju ešelon za snabdevanje. Ovako raspoređen tenkovski korpus zahvatao je zonu od 10—30 km po frontu i bio podržavan od 1—2 divizije taktičkog vazduhoplovstva sa oko 100—300 aparata.

Čim bi neka od kolona bila zaustavljena, artiljerija i avijacija su odmah stupale u dejstvo i savlađivale braničev otpor. U slučaju neuspeha napad je obnavljan po pet do šest puta u toku jednog istog dana, sve dok se ne bi savladao otpor. U težim slučajevima kolona

¹⁾ Action Retardatrice et Blitzkrieg par le colonel Berteil, Revue Militaire d'Information, № 194, 25 maj 1952, Pariz.

koja je imala više uspeha, obično je dobijala zadatak da pomogne susednu kolonu, dejstvujući u bok i pozadinu neprijatelja koji je zadržan, itd. To je bio, kaže pisac, uobičajeni postupak napadača pred kraj prošlog rata, a verovatno je da u budućnosti treba očekivati još efikasniji postupak napadačevih snaga.

Kao što se vidi, prvi zadatak branioca je da zadrži napadačeve izviđačke delove, a u isto vreme da pribavi podatke o rasporedu i jačini njegovih glavnih snaga. Da bi branilac postigao oba ova zadatka, potrebno je, po mišljenju pisca, da ima lake i pokretljive organe isključivo za izviđanje i držanje dodira sa neprijateljem, kao i izvestan broj *protivizviđačkih odreda*, jačih od napadačevih izviđačkih grupa, koji bi bili u stanju da ove zaustave, pa i unište. Ovo će primorati napadača na isturanje jačih snaga za savladavanje braniočevog otpora, a samim tim i na sporije nastupanje. U svakom slučaju, kaže pisac, *negdašnju taktiku otsečnog zaustavljanja neprijateljskih motomehanizovanih snaga na nekoj unapred fiksiranoj liniji treba zameniti taktikom prostornog i trajnog usporavanja, trošenja i uništavanja neprijatelja*. U tom cilju, umesto na jednoj liniji otpor će se davati po dubini zone u kojoj će manevrovati brzi odredi, sposobni da obuhvate čela neprijateljskih kolona i da izvrše njihovo usporavanje na određenim pravcima.

Kao najveće slabosti dosadašnje manevarske odbrane pisac smatra: nedostatak dubine rasporeda, posedanje otkrivenih položaja, a naročito braniočevu slabiju taktičku pokretljivost od napadača, što je sve imalo za posledicu da branilac nije smeo sačekati blisku borbu, jer nije imao mogućnosti da je u danom trenutku prekine i da se povuče.

Stoga, za izvođenje savremene manevarske odbrane pisac predlaže formiranje specijalnih brzo pokretnih i jače naoružanih odreda koji bi bili u stanju, da svojim jakim naoružanjem otpočnu borbu sa većih daljina i da je vode do najbližih ostojanja. Za odbranu iz vazduha određima treba pridati malokalibarsku protivavionsku artiljeriju u dovoljnim količinama. Pešadija i pioniri treba da imaju svoje oklopne transportere, sposobne za brzo kretanje i van puteva. Transportna sredstva treba uopšte dati u formacijski sastav ovih delova kao i svako drugo naoružanje.

Kao osnovnu jedinicu sposobnu za izvršenje samostalnih zadataka, pisac pred-

laže *mešoviti odred* (detachment mixte) sledećeg sastava: 1—2 voda tenkova, 2—3 voda pešadije na oklopnim transporterima, 1 vod bacača 81 mm na gusenicama, 1 vod samohodnih haubica za neposrednu podršku tenkova i pešadije, 1—2 voda PA malog kalibra i 1 vod pionira.

Ovakvo sastavljen odred biće u stanju da: zauzme određeni terenski objekat, uništi odgovarajuće neprijateljske snage, izvrši iznenadan i brz protivnapad, kao i da se jednovremeno sav »odlepi« od neprijatelja ili, u odbrani, da održi do određenog vremena osrednju šumu, selo, raskršnicu ili neki tesnac. Odredu ne treba davati određenu zonu, već samo zadatak koji ima postići uz punu slobodu izbora manevra.

Sledeća veća jedinica koju treba formirati jeste echelon za objedinjavanje sa dejstva (echelon de coordination) ili *združeni odred* koji se sastoji iz 4—7 mešovitih odreda, objedinjenih za dejstvo u dodeljenoj zoni, artiljerijske grupe za neposrednu podršku i pripadajućih organa za vezu i snabdevanje.

Ovakav združeni odred može da izvodi manevarsku odbranu za račun jedne pešadijske ili tenkovske divizije pri čemu dobija svoju zonu od 10—12 km širine. Pri dodeljivanju zone, redovno se određuje prednja i zadnja granica zone.

Prednja granica je terenska linija sa koje detašmani počinju da daju otpor napadaču u njegovom daljem kretanju.

Zadnja granica je linija koju neprijatelj ne sme preći pre određenog vremena. Od mesta zadnje granice i određenog vremena za njeno napuštanje zavisiće ritam manevarske odbrane u dodeljenoj zoni. Dubina zone je najmanje 5—6, a najviše 10—12 km.

U dodeljenoj zoni za davanje otpora komandant združenog odreda određuje svoje KM i vrši raspored svojih mešovitih odreda po frontu i dubini. Odredi prve linije posedaju najpogodnije otporne tačke na prednjoj granici zone za davanje otpora i stvaraju plan svog manevra, predviđajući više mogućih varijanti. Ostali odredi raspoređuju se po dubini zone i služe kao rezerva, spremni za izvršenje svakog manevra koji im se naredi.

Po celoj zoni izvode se sva moguća zaprečavanja i predviđaju zaprečna gađanja u kojima učestvuje i artiljerija više jedinice.

Postupak odreda veoma je različit: nekada se može težiti da se neprijateljski napad slomi vatrom još na spoljnoj granici zone otpora; nekada će biti bolje da

se odredi povuku i izbegnu direktan udar neprijateljskih tenkova, pa da u pogodnom trenutku pređu u protivnapad na neprijatelja čije su snage razjedinjene; ili, pak, da se povlačenje odreda izvrši ustranu od pravca neprijateljskog prodiranja, puštajući neprijatelja da uleti u bezizlazni prostor, pa potom djelovati na njegove bokove, itd. Na taj način, odredi će izvoditi svoj manevar poput figura na šahovskom polju, koje se međusobno pomažu, podržavaju i brane. Dalje po dubini, posle svake zone otpora, kojih može biti prema potrebi, određuju se zone za izvlačenje (Zone de dérobement), koje služe u isto vreme i za predah i preuredenje braniočevih jedinica. U ovim zonama sa

neprijateljem održavaju vezu samo izviđački delovi, a dejstvuje se avijacijom i dalekometnom artiljerijom.

Naizmeničan raspored po dubini zona za davanje otpora i zona za izvlačenje, čije granice neprijatelj ne može tačno utvrditi, nateraću ga da se kreće obazrivo, sa razvijenim pokretom, zadržavajući uvek deo svoje artiljerije na vatrenim položajima.

Na kraju, pisac ističe da viša komanda mora blagovremeno dirigovati svim združenim odredima i to neposredno, isto tako kao što i ovi odredi neposredno diriguju svojim detašmanima (mešovitim odredima).

M. P.

Kamil Ružeron: SEVEROKOREJSKI NEUSPEH I ELASTIČNA ODBRANA¹⁾

Na početku članka pisac postavlja pitanje zašto je najsnažniji početni napad Severokorejaca od 25 juna 1950 godine propao pred Šipjangom, Vondžuom i Čečonom? To je, reći će neko, još jedan dokaz da se sa pešadijom naoružanom automatima i bacačima ne zauzima fortifikacijski organizovan položaj koji je branjen oklopnim jedinicama, artiljerijom i vazduhoplovstvom. Ali, zar ta ista armija nije docnije, u oktobru i novembru stalno potiskivala snage OUN? Zar nije pešadija Severnih sa istim naoružanjem i u septembru te iste godine redovno stvarala breše u utvrđenim položajima zadržavajući se u svojoj ofanzivi samo toliko koliko je to bilo potrebno da pristignu rezerve za širenje uspeha?

Možda će neko pokušati da uspehe OUN u početku 1951 godine objasni prikupljenom masom trupa i materijala koji je Amerika slala u Koreju već osam meseci? Međutim, ako se situacija izmenila u ovom pogledu, to svakako nije u korist OUN, jer je gro njenih snaga bio prikupljen i u septembru 1950 godine, dakle uoči same ofanzive Severnih, a to baš pokazuje da je nagomilani materijal više ličio na nepotrebnu raskoš. Vazduhoplovstvo se bilo povećalo i po broju i po kvalitetu, a njegova uloga u neprestanom iscrpljivanju snaga i teritorije Severnih bila je velika. Međutim, 15 februara 1951, na dan preokreta u situaciji, posebni kominike vazduhoplovstva, koji je izašao povodom rekordnog broja dnevnih poleta, govori da je samo oko jedna trećina poleta bila stvarno iskorišćena za neposrednu podršku

trupa, dok su ostali otpali na svakodnevno vjizikanje supertvrđava za Čongdžin ili Pjong-Jang, na noćne letove, zadatke lovaca-bombardera u pozadini, kao i na polete između Koreje i Japana. Međutim, na strani Severokorejaca nijedna ranija ofanziva nije pokrenula petnaestak divizija kao ovog puta, sjedinjujući elitne kineske trupe sa delovima severokorejskih jedinica još u oktobru 1950 na teritoriji Mandžurije.

Prema tome, razliku između poraza Severokorejaca u februaru 1951 i njihovog uspeha u 1950 godini pisac nalazi samo u načinu na koji su snage OUN bile dočekale ofanzivu. Poznato je da je kod Fusanu bilo zabranjeno svako povlačenje i da je neprestano govoreno da treba izbeći sve eventualnosti jednog novog Denkerka. Najzad, branioci Šipjanga su shvatili da oni nisu u Koreji samo zato da bi branili nekoliko bednih sela i — izdržali su... Neprijatelj nije uspeo da probije položaje koji su ranije tako lako napušteni.

Da bi pokazao koliko način odbrane utiče na uspeh ofanzive, pisac se poziva i na primere iz istorije. On navodi slučaj Ludendorfovog napada 1918 godine na Zapadnom frontu protivu armije generala Guroa koja se blagovremeno povukla ispod vatreneog malja nemačke artiljerije. Slično je bilo i na Somi, i u Flandriji kao i kod Šmen-de-Dama gde je nemačka ratna mašina prodrila na de-

¹⁾ L' Échec Sino-coréen ou la Défense élastique par Camille Rougeron, Revue Militaire suisse, decembar 1951, Lozana.

setine kilometara u dubinu uzastopnih položaja branioca. Ali su svi ovi napadi, iako snažni i pripremljeni na ranijim iskustvima, sa skoro raskošnim brojem ljudi i materijala, redom propadali, jer je branilac dobrovoljno napuštao položaje, koje je napadač tako strasno želeo, da bi se ponovo prikupio za otpor na 5 km pozadi. Na taj način, nemačke snage i sredstva su istrošeni i to je Foš iskoristio u svojim ofanzivama koje su trajale sve do kraja rata, 11 novembra 1918 godine.

Prirodno je da se mnogo raspravljalo o tome kome pripada zasluga za primenu ovakvog sistema elastične odbrane. Britanski vojni istoričari hteli su da pri svoje slavu tvrdeći da je ove principe odbrane otkrio njihov komandant armije Douglas Heg (Douglas Haig). No, ne treba zaboraviti da je Ludendorf nešto malo dubljim prihvatom bio uspeo da dezorganizuje savezničku ofanzivu 1917 godine. Stoga se s pravom može tvrditi da se nije čekao XX vek da bi se pronašla »elastična« odbrana i da udaljenja između uzastopnih položaja ne treba meriti samo metrima, već ih treba povećavati u odnosu na domet naoružanja.

Najzad, pisac se pita, zar to nije bila elastična odbrana koju je primenjivao i Wellington protivu Napoleona i njegovih generala još pre više od sto godina? Poznato je da je on često primao napad u blizini grebena samo sa nizom svojih strelaca čiji je zadatak bio da neprijateljski napad dezorganizuju pa da protivnik, pošto zauzme greben, naiđe na zadnjem nagibu na glavni položaj. Zato se pisac opet pita zašto se tako dockan ponovo otkrivaju zasluge elastične odbrane kada se već deset godina pribegava minkim poljima velike dubine i povećanju dometa artiljerije, a jurišima taktičke avijacije još se više otežava napredovanje napadača kroz napušteno zemljište?

Među Hitlerovim komandantima bilo je i takvih koji se nisu pokoravali njegovim naredbama »da je bolje poginuti no povući se«, i koji su podjednako poznavali svoga vođu i vojnu veštinu, tako da su uspevali da povrate izgubljeni teren pre no što su sankcije mogle da stignu. U svojoj poslednjoj knjizi »Nemački generali govore« Lidel Hart iznosi primer komandanta 4 nemačke armije na Istočnom frontu, Tepelskirha koji je kod Mogiljeva sa svega 3 divizije zaustavio 20 sovjetskih divizija i noćnim protivnapadom povratio sve izgubljeno zemljište. Isto ovako radio je i Makartur primivši sredinom februara 1951 na drugom položaju napade Severokorejaca, gde je neprijatelju prvo naneo gubitke od 100.000 ljudi, a zatim povratio izgubljeno zemljište.

Objašnjenje leži u zakonima psihologije. Potrebno je imati mnogo komandantske hrabrosti da se napusti utvrđena linija koja se mesecima, pa i godinama branila, i da se uoči same ofanzive trupe povuku i postave na položaje, koji su najčešće organizovani na brzu ruku. »Da bi se izbegle ove teškoće, najbolje je rešenje da se ne grade utvrđene linije« rekao je Makartur. On je nastavio sa manevarskim ratom, jer nije želeo da u pozicionom ratu izgubi svoje jedinice jedne za drugima. Više je voleo podrumne korejanskih čatrlja nego betonske objekte, jer je znao da su i veliki objekti »Mazinovljeve linije« bili zauzeti maja 1940 godine za jednu noć, dok je jedno susedno selo zaustavljalo napadača čitava dva dana.

Aleksandar, Cezar i druge vojskovođe tako su se borile još pre hiljadu godina. Uspeši utvrđenih linija isuviše su novog datuma i predmet diskusija da bi se mogli suprotstaviti ovom vekovnom iskustvu.

R. Đ.

Potpukovnik Šolter: ŠTA JE PREDVIĐENI RIZIK?

187

Od kada je general Bredli u jednom svom izveštaju poslatom generalu Maršalu, krajem decembra 1944, rekao: »Mi smo bili preduzeli jedan predviđeni rizik, ali nas Nemci udariše snažnije no što smo predviđali da oni to mogu«, izraz »Predviđeni rizik« našao je najširu primenu. Upotreba tog izraza ne samo da je ušla u vojničku terminologiju već i u običan govor.

General Mark Klark je svoje memoare iz Drugog svetskog rata nazvao: »Predviđeni rizik«; Hamilton Armstrong dao je svojoj knjizi takođe naziv »Predviđeni rizik«. Široka upotreba ovog izraza zahtevala je da on dobije svoju tačnu definiciju, jer je postojala bojazan da bude zloupotrebljen u slučajevima ako bi u budućnosti bio upotrebljen od strane komandanata

koji su pretrpeli neuspeh da bi ga njime opravdali, ili da bi se njime ublažila težina neuspeha, ili da bi se objasnila činjenica da su pretrpeli iznenađenje. Potpukovnik američke vojske Ulber Šoalter¹⁾ u članku pod gornjim naslovom uzeo je da objasni šta taj izraz znači i u kojim se slučajevima može da primeni u pravilnom smislu svoga značenja.

U želji da dá definiciju za izraz »predviđeni rizik« pisac postavlja sledeća pitanja: Gde je njegovo pravilno mesto u vojnoj terminologiji? Kakva veza postoji između »predviđenog rizika« i osnovnih principa strategije? Kakva je razlika između predviđenog i običnog rizika? Kakve mere treba preduzeti i koje činioce treba razmotriti da bi preuzeti rizik postao predviđen — planiran?

Pisac se osvrće na osnovne principe strategije i iznalazi da se u primeni principa: koncentracija snaga, ekonomija snaga i bezbednost, može pojaviti rizik takve vrste ako se u strategiskim kombinacijama na jednom određenom mestu, za jedno određeno vreme predvidi u većoj meri primena principa koncentracije snaga na račun bezbednosti na drugom mestu. Radi potkrepljenja ovoga pisac citira Klauzevica i Foša, a potom se poziva na članak pukovnika Solomona »Rastresitost ne predstavlja odgovor«²⁾ i na knjigu generala Mark Klarka »Predviđeni rizik«³⁾, gde ova dvojica daju svoje definicije za izraz »predviđeni rizik«. No on nalazi da su obe definicije nepotpune i pošto ih je dopunio, daje svoju definiciju: »Predviđeni rizik predstavlja svesno zapostavljanje bezbednosti, u manjoj ili većoj meri sa ciljem da bi se na odlučujućem mestu u odlučujuće vreme stvorili najpovoljniji uslovi za uspeh, pri tome pažljivo procenjujući i sâm rizik koji iz ovoga može da proizide i predviđajući potrebne mere da se njegovo štetno dejstvo može parirati«.

Za pariranje štetnog dejstva rizika po piscu treba preduzeti sledeće mere: orga-

nizovati potpunu i stalnu službu izviđanja i obaveštavanja; imati na raspoložuju dovoljno snage u rezervi; operacijski plan treba da sadrži odredbe i za eventualna dejstva radi pariranja rizika; blagovremeno preduzimanje mera za blokiranje neprijateljskih akcija koje bi proizašle kao posledica preuzetog rizika, itd.

Pri preuzetom riziku, neprijatelja treba imati stalno na oku i pratiti svaki njegov pokret kako na frontu, tako i u njegovoj pozadini. Za ovo se upotrebljavaju sva sredstva koja stoje na raspoložuju od kojih avijacija dolazi na prvo mesto. Ako bi se otkrio neprijateljski manevar na pravcu preuzetog rizika, pa ako se bude procenilo da on može biti i opasan, onda se on, pored drugih sredstava, paraliziše i dejstvom snaga iz rezerve. Doduše, jačina, sastav i raspored rezervi odmereni su i namenjeni poglavito za dejstvo na glavnom mestu napora, zbog koga je i preuzet rizik. Ali kako neprijateljsko dejstvo ide na to da omete glavni napor, onda ne preostaje ništa drugo do da se on odstrani dejstvom snaga iz rezerve. Ovo dovodi do primene odredaba iz operacijskog plana, pa sledstveno i iz zapovesti, koje predviđaju eventualna dejstva protiv ovakvih neprijateljskih manevara. Pre no što dođe do upotrebe snaga iz rezerve, takve neprijateljske akcije se blokiraju rušenjem iz vazduha mostova i bombardovanjem saobraćajnih čvorova, kontrabatiranjem neprijateljskih baterija koje mogu gadati atomskim zrnima i upotrebom hemijskih sredstava ili minskih polja da bi se neprijatelju usporio prolaz kroz opasnu zonu.

Za sve napred izneto pisac nalazi istoriski primer u savezničkim operacijama u Ardenima u jesen u 1944 godini. Nemci su se, umesto da organizuju svoju odbranu pozadi Rajne kao jake strategiske barijere, glavnim snagama bili zadržali na zapadu od nje. Vreme je počelo da se pogoršava. Osećao se zamor kod trupa. General Ajzenhauer nalazio se u dvoumici: da li da pod ovakvim okolnostima produži ofanzivu ili da pređe u defanzivu, prezi mi i, pošto se prikupi, uredi i popuni, da sledeće godine u proleće produži ofanzivu. On se bio odlučio da produži ofanzivu kako Nemcima ne bi dao vremena da se oporave od pretrpljenih gubitaka, da se popune i organizuju svoju odbranu. U duhu donete odluke general Ajzenhauer je izvršio koncentraciju svojih snaga u obla-

¹⁾ Lt. Colonel Wilbur E. Showalter: What Is Calculated Risk? Military Review, maj 1952, SAD.

²⁾ Colonel M. A. Solomon »Dispersion is Not' the Answer«, Military Review, juni 1951, prikazan u »Vojnom delu« br. 5/51 str. 119.

³⁾ General Mark Klark »Calculated Risk«, 1950, Harper, New York.

sti Ahena i na otseku 3 armije, na račun snaga na ostalom delu fronta. Prema tome, on je svesno preuzeo rizik za taj deo fronta, da bi na glavnom pravcu dejstva omogućio maksimalno grupisanje snaga. Proučavajući efekat na ovaj način preuzetog rizika, general Bredli je na karti bio izvukao liniju do koje on zamišlja da bi u najnepovoljnijem slučaju za Saveznike mogli da dostignu prednji delovi nemačkih trupa. General Ajzenhauer je u svojoj knjizi »Od invazije do pobeđe« za generala Bredlija kazao »da se njegova procena dočnije pokazala kao neverovatno tačna«. Do ovog momenta mogao bi se rizik nazvati predviđenim.

Pre početka Ardenske operacije saveznička obaveštajna služba utvrdila je prisustvo nemačke 5 i 6 tenkovske armije zapadno od Rajne, u oblasti Kelna. Obaveštajna služba predviđala je upotrebu ovih armija severno od Ardena za odbranu reke Rer i Erft kanala. Preduzimanjem vrlo veštih kontra-obaveštajnih mera, pod zaklonom mraka dugih zimskih noći, blagodareći oblačnosti i magli, Nemci su uspeali da umaknu oku savezničke obaveštajne službe i da tajno prebace ove dve armije. U prvo vreme nije se znalo gde su one premeštene, ali nešto dočnije, po svima karakterističnim znacima, utvrdilo se da su prebačene baš na sektor koji je dotada bio miran i za koji je bio preuzet rizik. Saveznička obaveštajna služba nije se pokazala na visini, jer nije bila u stanju da neprekidno prati pokrete neprijatelja i da podatke o tome pruža komandantu.

S druge strane, operacijski plan za predviđenu ofanzivu nije predviđao nikakve mere protiv rizika — jedinicama nije davao nikakve eventualne zadatke, niti određivao pravce kretanja i prostorije grupisanja — a nije sadržavao ni mnoge druge potrebne detalje za jedan takav plan. Stoga, u tom pogledu, ovde »rizik« nije bio »predviđen«.

Na prostoriji na kojoj su Nemci izvršili prodor bilo je raspoređeno vrlo malo snabdevačkih ustanova. Naročito nije bilo

slagališta tečnog goriva i maziva; i ona što su postojala, bila su uništena pri povlačenju. Kako su Nemci u to vreme vrlo slabo stajali sa benzinom, rad njihovih oklopnih i motorizovanih delova zavisio je od benzina zaplenjenog od Saveznika, ali, kako ovaj nisu mogli da nađu, to im je samim tim rad bio ukočen. Ispalo je da su noć i rđavo vreme sprečavali tučnije nemačkih kolona iz vazduha, ali seničim ne može opravdati izostanak mnogobrojnih i raznovrsnih mogućih zaprečavanja na putevima i van njih. Kada su se upotrebile samo četiri divizije za držanje fronta od preko 120 km, onda je trebalo preduzeti čitav niz fortifikacijskih mera kako bi se pojačale postojeće prirodne prepreke. Zbog toga, sem uništavanja nekoliko slagališta benzina, nije bilo ništa drugo urađeno da se neprijateljsko dejstvo blokira ili barem da se brzina njegovog prodora uspori. Dakle, i u ovom smislu preuzeti »rizik« nije bio »predviđen«.

»Predviđeni rizik« nije ništa novo. On je star koliko i ratovodstvo. Princip koncentracije i ekonomije snaga ne može biti ostvaren ako se ne primi rizik na pomoćnom pravcu dejstva. Tako je radio Hanibal, tako Napoleon, tako Moltke i drugi. Napoleon je podigao opsadu Mantove da bi koncentrisao snage za napad na Vurmzera i Gvozdenovića, i svesno u svojoj pozadini ostavio neprijatelja. Nije li to »predviđeni rizik« u pravom smislu svoga značenja? Tako je on radio bezmalo svuda: kod Vagrama, kod Austerlica, Jene i Aueršteta. Moltke-Stariji, koji se odlikovao velikom dozom metodičnosti, stvorio je princip: »Napadati i zaštititi se«.

Izraz »predviđeni rizik« ne sme se nikad upotrebiti da bi se njime opravdao neuspeh, ili ublažio poraz ili, pak, da bi se pokušalo njime objasniti pretrpljeno iznenađenje. Stoga sve starešine moraju znati njegovo pravo značenje da bi ga pri donošenju svojih odluka mogle pravilno primeniti.

Z. R.

Zivjina Radović

198 Pukovnik Ajre: ATOMSKA BOMBA I TENDENCIJE U EVOLUCIJI RATA

Francuski pukovnik Ajre pokušao je u članku pod gornjim naslovom¹⁾ da dá odgovor na pitanje: kakav će oblik imati budući rat, s obzirom na upotrebu atomske bombe?

Kroz analizu činjenica iz dva posljednja rata, pisac dolazi do zaključka da su najveći uticaji na način vođenja rata imala tehnička borbena sredstva. U razvoju naoružanja on vidi stalnu i međusobnu utakmicu između napada i odbrane, a u vezi sa ovim i smenjivanje dva osnovna načina vođenja rata: manevarskog i rovovskog. Suština njegovog gledišta svodi se na to da ako nova tehnička borbena sredstva više koriste braniocu, tojest ako odbrana postane jači vid borbe, dolazi do rovovskog rata, i obratno, ako nova borbena sredstva više koriste napadaču, tojest ako odbrana postane slabiji vid borbe, dolazi do manevarskog rata. U toku Prvog svetskog rata mitraljez i brzometni top u 1915 koristili su više braniocu nego napadaču, što je i bio jedan od razloga da je došlo do rovovskog rata. Upotreba teže artiljerije i bojnih otrova u toku rata, ovaj odnos nisu promenili. Najzad, upotreba tenkova i avijacije u većem broju, pri kraju Prvog svetskog rata, menjaju odnos između napada i odbrane u korist napada.

U toku Drugog svetskog rata osnovno naoružanje armija postaju tenk i avion, koji više koriste napadaču, usled čega dolazi do češće primene manevarskog rata. Pri kraju Drugog svetskog rata kao novo borbeno sredstvo pojavljuje se atomska bomba sa iznenađujućim dejstvom. Pisac se pita da li će ovo novo borbeno sredstvo više koristiti braniocu ili napadaču, tojest kako će ono uticati na oblik vođenja operacija na zemlji. Da bi prikazao uticaj atomske bombe na oblik rata, pisac razmatra sledeće primere:

Za uništenje savezničkih trupa po obrazovanju mostobrana u Francuskoj 6 juna 1944 Nemcima bi trebalo, po mišljenju pisca, više od 100.000 običnih bombi. Ako bi se upotrebile atomske bombe, bilo bi im potrebno 40 bombi tipa Hirošima ili 10 bombi tipa Enivetok. Pored ovoga, za upotrebu atomskih bombi Nemcima ne bi bila potrebna nad-

moćnost u vazduhu, pošto se bombardovanje može vršiti i noću, dok bi za upotrebu običnih bombi, zbog velikog broja bombi i potrebe da se one izbace u što kraćem roku, bilo potrebno ostvariti vazдушnu nadmoćnost.

— Za uništenje vazdušnog desanta na prostoru od 100 km² bilo bi potrebno 12 bombi tipa Hirošima ili 4 bombe tipa Enivetok, pa da se desantne snage potpuno unište.

— Pri nasilnom prelazu reke i protivu koncentracije napadačevih snaga koje su u toku pripreme napada obično nezaklonjene, upotreba atomske bombe biće veoma efikasna.

Na osnovu ovih podataka pisac nalazi da su uslovi za upotrebu atomske bombe od strane branioca veoma povoljni, i da će ona umnogome uticati na smanjivanje tempa napadačevih operacija.

Zatim, pisac prelazi na razmatranje mogućnosti primene atomske bombe od strane napadača. Pri tom razmatranju nameće se pitanje da li će atomska bomba biti u stanju da ostvari težnju kojoj je ranije težila artiljerija, tojest da ona osvaja a pešadija poseda.

Da bi došao do pravilnog zaključka, pisac ovo pitanje razmatra kroz stečeno iskustvo sa običnim bombama. 24 jula 1944, u rejonu Sen-Lo, američka avijacija utrošila je 5.300 tona bombi, na prostoru veličine 15 km², što iznosi prosečno 350 tona na 1 km². Rezultat ovoga bombardovanja, po mišljenju pisca, bio je odličan. Na osnovu ovih podataka pisac zaključuje da je za uništenje braniočevih snaga praktično potrebno oko 300 tona bombi na 1 km² s tim da budu zadovoljena još dva uslova: prvo, da se bombe izbace u što kraćem roku i, drugo, da se branilac ne nalazi u sigurnim zaklonima.

Prvi uslov atomska bomba zadovoljava mnogo bolje nego obična bomba, s obzirom da jedna atomska bomba zamjenjuje 200—300 tona običnih bombi, za čiju je upotrebu potrebno znatno više aviona i vremena. Što se tiče drugog uslova, sve zavisi od branioca. Ako je branilac nezaklonjen, jasno je da atomska bomba bolje zadovoljava. Međutim, ako se branilac nalazi u sigurnim zaklonima i skloništima, i to u većem broju manjih skloništa zgodno raspoređenih na većoj prostoru po širini i dubini, atomska bomba će imati veoma ograničeno dejstvo.

¹⁾ Colonel Ailleret: Bombe atomique et tendances à l'évolution des formes de la guerre, Revue Militaire d' information, 10 maj 1952, № 193, Pariz.

Iz ove mogućnosti pisac zaključuje da atomska bomba više koristi braniocu. Dalje, na osnovu podataka o dejstvu atomske bombe, pisac dolazi do sledećih zaključaka: da je atomska bomba, ako se rasprskava u vazduhu praktično neefikasna protivu ljudstva u betonskim skloništima; da je površina efikasnosti atomske bombe protivu nezaklonjenog ljudstva 5—20 puta veća, nego što je protivu ljudstva koje se nalazi u običnim dubokim rovovima ili u dobrim zaklonima poljskog tipa; da je površina efikasnosti protivu oklopnih jedinica 3—4 puta veća nego što je protivu ljudstva u rovovima ili u dobrim zaklonima poljskog tipa; i da atomska bomba protivu ljudstva u betonskim zaklonima ima dejstva samo ako eksplodira na površini zemlje, a osim toga, efikasno tučena površina je 6—9 puta manja nego što je to protivu oklopnih vozila.

Pisac nalazi da su uslovi za rad napadača i branioca na bojištu, ako i jedan i drugi raspolažu u dovoljnim količinama atomskom bombom, sličan onima na početku Prvog svetskog rata, kada je branilac u svojim rovovima bio daleko više zaštićen, nego što je to bio napadač, koji je svoje roveve morao da napusti i da se na otvorenom zemljištu izloži ubitačnoj vatri mitraljeza i poljske artiljerije. On nalazi da će, pored atomske bombe, i usavršavanje klasičnog naoružanja učiniti da pokret napadačevih tenkova bude usporen na sličan način kao što je to bio slučaj sa pešadijom u toku Prvog svetskog rata. Zbog ovoga pisac dolazi do zaključka da nije isključeno da se odbrana ponovo pokaže kao jači vid borbe, kao što je to bio slučaj u Prvom svetskom ratu.

Pisac smatra da je i vazduhoplovstvo za potpomaganje trupa u odbrani bolje opremljeno za napad na oklopna vozila, kako raketama tako i zapaljivim sredstvima, nego što je to bilo u prošlosti. Za hemiska sredstva, takođe misli da su korisnija braniocu, nego napadaču, naročito iperit koji ima da deluje protiv zaklonjenih braniočevih snaga u rastresitom rasporedu. Iz ovih razmatranja pisac zaključuje da u budućem ratu nije isključeno, da se ponovo pojave neprekidni frontovi, oslonjeni na mora i okeane, što bi napadaču pružalo vrlo teške uslove za izvršenje proboja ili eventualno izvršenje desanta, tojest da nije isključeno da budući rat bude delom rovovski sa ciljem iznuravanja, kao što je to bilo od 1915 do 1918.

Pisac je mišljenja da bi se rat iznuravanja mogao znatno ubrzati teškim bombardovanjima savremenim bombarderima sa velikim rejonom dejstva i razaranjima atomskim bombama, u cilju uništenja ratnog potencijala protivnika. Iskustva stečena masovnim bombardovanjima Nemačke u Drugom svetskom ratu dokazuju relativnu neefikasnost ovih bombardovanja sa tadašnjim sredstvima, jer četiri godine progresivno pojačavanih bombardovanja nije imalo radikalnog uticaja na razvoj rata, sem, možda, pred sam njegov kraj. Ali situacija se potpuno menja ako se uzme u obzir upotreba nuklearnih eksploziva za strategiska bombardovanja.

Da bi svoje mišljenje učinio jasnijim, pisac analizira i upoređuje dejstvo običnih i atomskih bombi. Atomska bomba tipa Hirošima, po energiji koja se razvija prilikom eksplozije, odgovara energiji eksplozije 20.000 tona trinitrotoluola. Ovo upoređenje važi samo u pogledu energije koja se oslobađa pri eksploziji, a nikako u pogledu efikasnosti dejstva. Ako bi se raspolagalo sa 20.000 tona trinitrotoluola, bilo bi smešno upotrebiti ih na jednoj tački. Površinsko dejstvo ove količine eksploziva bilo bi znatno veće ako se rasporedi na veću prostoriju, tojest ako se podeli na veći broj bombi, koje se bolje mogu rasporediti na veći broj ciljeva, koje treba uništiti i obratno. Bomba tipa Hirošima ne može imati ono dejstvo koje bi imale bombe sa ukupno 20.000 tona trinitrotoluola umešno raspoređene na veći broj ciljeva.

Iskustvo pri bombardovanju Nemačke pokazuje da je za potpuno rušenje 1 km² u naseljenim mestima ili industriskim centrima bilo potrebno oko 750 tona bombi, dok iskustvo u Japanu pokazuje da se sa jednom atomskom bombom može razrušiti 2 km² gradskog naselja evropskog tipa, što znači da jedna atomska bomba po dejstvu odgovara količini od 2 × 750 = 1.500 tona običnih bombi.

Za bombardovanje Nemačke od 1939 do 1945 utrošeno je 1,350.000 tona bombi. Ovo pretvoreno u atomske bombe odgovara količini od 900 bombi tipa Hirošima ili 300 bombi tipa Enivetok.

Ako bi došlo do stabilizacije fronta, očigledno je da bi upotrebi atomske bombe, radi tučenja ciljeva koji se nalaze duboko u unutrašnjosti neprijateljske teritorije, imalo da prethodi zadobijanje nadmoćnosti u vazduhu. Zbog ovoga, vazdušne operacije u početku rata mogu da

dobiju karakter dvoboja između protivničkih avijacija, sa ciljem da se obezbedi nadmoćnost u vazduhu. Pisac napominje da u postizanju nadmoćnosti u vazduhu nad neprijateljskom teritorijom treba računati na jaku zemaljsku protivavionsku odbranu, s obzirom na stalno usavršavanje sredstava zemaljske PA odbrane. Ako se uskoro ostvari problem upotrebe dirigovanih projektila od strane zemaljske PA odbrane, koji bi bili u stanju da pogode avione koji lete najvećim brzinama i na najvećim visinama, došlo bi do težnje protivničkih avijacija da se ne upuštaju duboko u neprijateljski vazdušni prostor, što bi dovelo do izvesne vrste »stabilizacije« rata u vazduhu. Pod ovakvim uslovima vođenje rata odvijalo bi se u smislu iznuravanja kako suvozemnih, tako i vazdušnih snaga. Uslovi za uništenje protivničkog ratnog potencijala bombardovanjem mogli bi da budu stvoreni posle jednog dužeg perioda vremena.

Pisac nagoveštava da sva ova razmatranja ne treba shvatiti kao predviđanja o budućem ratu, ako bi isti nastupio u relativno bliskoj budućnosti. Jedini zaključak koji pisac misli da se može izvući iz ove analize jeste taj da postoje izgledi da će upotreba atomskih eksploziva u neti težnju za stabilizacijom odbranbenih frontova, što, uostalom, favorizira i napredak ostalih vrsta klasičnog oružja. Ako bi se ova težnja pozitivno i jasno ispoljila, što verovatno, neće biti tako brzo, posle jednog manje ili više dugog perioda pipanja i nesrećnih iskustava, to će i rat postepeno uzeti svoj definitivni oblik.

Istorija je pokazala da način vođenja rata opredeljuju postojeći uslovi, bez obzira na ljudsku tvrdoglavost da se poslednje iskustvo smatra kao najmerodavnije. U 1914 postojali su svi uslovi da se pri-

stupi odmah rovovskom ratu, međutim, obe su zaraćene strane, uprkos ovim uslovima, počele manevarski rat. Isto tako, u 1940 postojali su svi uslovi za vođenje manevarskog rata, što su Nemci pravilno uočili, međutim, Saveznici su, uprkos ovim uslovima verovali da će rat biti rovovski. Predviđanje raznih mogućih težnji evolucije oblika rata daje velike koristi, bilo da se nove tendencije iskoriste u smislu aktivne primene, bilo u cilju bolje zaštite od protivničkog dejstva.

Sa naše strane mogli bismo da ukazemo na izvesne momente?

1) Pitanje načina vođenja rata nije ovako jednostavno kakvim ga je pisac učinio dovodeći sve u zavisnost isključivo od razvoja naoružanja. Pri ovome treba imati u vidu da je način vođenja rata u zavisnosti i od doba u kome se izvodi. Političke, privredne, duhovne, tehničke, moralne i filozofske osnove uslovljavaju i način vođenja rata, što sve treba imati u vidu pri razmišljanju o karakteru budućih sukoba.

2) Gledište pisca da su jedino mitraljez i brzometni top izazvali rovovski rat 1915 ne bi se moglo prihvatiti kao potpuno tačno. Rovovski rat su izazvale i sledeće okolnosti: zasićenost vojišta milionitim vojskama i ravnoteža u snagama između protivničkih strana.

3) Tačno je piščevo gledište da novi rat ne počinje tamo gde je prošli prestao. Sve je u toku neprestanih promena: politika postavlja nove zadatke; odbranbene snage se neprestano menjaju i uvek dobijaju novi oblik; ljudski duh ne miruje, pronalascima nema kraja, pa se, usled toga, sredstva za vođenje rata neprestano menjaju; moralno političke snage pokazuju nove vrednosti, veću otpornost i veće raspoloženje za postignuće svojih ciljeva.

V. T.

Major Osmail Oray: UTVRĐENI REJON i OKLOPNI REJON¹⁾

Stalna utvrđenja u miru i ratu su položaji jedinica koje u istima očekuju napad neprijatelja. Ovi položaji nisu više, za današnje ratno naoružanje, sredstva i metode, toliko sigurni i korisni koliko se od njih očekuje. Oni nemaju vrednost onih izdataka koji su za njih učinjeni.

Utvrdjeni rejoni imaju mnogobrojne nedostatke. Za napad na njih neprijatelj ima tačne podatke, koji su skoro nepromenljivi i koje je moguće uvek prikupiti još za vreme mira. Napadač je u stanju da blagovremeno preduzme potrebne

¹⁾ Major turske vojske Osmail Oray: »Mustahkem bolge ve Zirhli bolge«, Ordu Detgisi (Vojni glasnik), br. 160, oktobar-novembar 1951, Ankara.

mere i stvori organizaciju, naoružanje i materijal za proboj tih rejlona, kao i da na vreme izvede potrebnu obuku i pripreme u potpunog sigurnosti. Napadačevi avioni, pošto poznaju važna postrojenja i delove takvih rejlona, mogu da izvršavaju svoje zadatke sa udaljenja na stotine kilometara, i to takvom lakoćom, kao da vrše svoju mirnodopsku obuku.

Sem toga, troškovi izgradnje jednog utvrđenog rejlona veličine 20×8 kvadratnih km sa 50 otpornih tačaka (ne računajući tu maskiranje, oruđa, pribor, opremu, gvozdene oklope i jedinice pokretnih trupa) dovoljni su za formiranje četiri oklopne divizije. Ali, što je još važnije, utvrđeni rejlona koji vremenom ili zbog promene političke situacije izgubi svoju važnost, ne može se koristiti na drugom mestu. On je osuđen da postane istoriski spomenik izgubljenog napora i kapitala. Sem toga, iskustvo je pokazalo da narod i oružane snage zemalja koje imaju utvrđene rejlone padaju pod njihov uticaj, tj. zamišljaju da u njima imaju jaku zaštitu i nadmoćnost i time se uspavljaju.

Saznanje da se mora boriti u zatvorenim utvrđenjima uvek deluje zastrašujuće. Čovek se oseća kao u mišolovci i to umanjuje njegovu moralnu snagu i, sledstveno, borbenu sposobnost. Jedan dobar borac ne može u betonskom oklopu da oslobodi svoj duh od pasivnog stanja. Američki oficiri kažu da je vrlo mnogo Nemaca u Sigfridovoj liniji izlazilo iz utvrđenja na otvoreno zemljište i više volelo borbu sa oslanjanjem na proste zemljane radove.

Ako jedan utvrđeni rejlona padne, ili neprijatelj pređe ma na koji način preko njega, dolazi jednovremeno i do pada morala u pozadini toga rejlona. Tada počinje da preovlađuje mišljenje da će neprijatelj lako napredovati kroz celu zemlju i, pošto ga nije zadržao utvrđeni rejlona, da ga neće moći zadržati nikakva sila. Sem toga, i neprijatelj dobija veliku moralnu snagu zbog uspešnog ovladavanja utvrđenim rejlonom. Sve su to veliki i značajni činoci za uspehe u daljim borbama. Ove promene moralnog stanja su potpuno opravdane, jer se želelo da se neprijatelj zadrži po svaku cenu na utvrđenom rejlomu, i ta namera je već mnogo ranije izgradnjom samog — utvrđenog rejlona — stavljena od znanja svome narodu, neprijatelju, pa i celom svetu.

Kao što se može videti iz ovih tipičnih nedostataka, utvrđeni rejlona stalnog tipa više štete onome ko ih izgrađuje i upotrebljava nego onome protiv koga su izgrađeni.

Zato je vreme da se u ovome traže potpuno nove i savremene metode koji daju oklopni rejlona. Jedna moderna oklopna divizija, koja staje 30 miliona turskih lira, može da obrazuje oklopni rejlona jači od utvrđenog rejlona sa 300—400 objekata. Sem toga, oklopni topovi ovakve formacije upotpunjuju moć i pokretljivost oklopnog rejlona. Oklopna artiljerija u tom rejlomu u mogućnosti je da izbegava udare upravljene na nju ((kao bokser na ringu) i ne može biti uništena.

Napadačovo vazduhoplovstvo neće da postigne protiv ovakvih oklopnih položaja, čija su pojedina dobro maskirana skloništa u odnosu na skloništa utvrđenog rejlona mnogo manja, onakvo dejstvo kao što to može kod objekata utvrđenog rejlona.

Oklopni rejlona je, u odnosu na velike izdatke koji se troše za nabavku skupocenih potreba utvrđenog rejlona, jeftiniji i sigurniji odbranbeni sistem. Od 15 zastarelih tenkova koji nisu više za pokretnu armiju može se obrazovati jedan oklopni otporni centar koji će biti mnogo jači i jeftiniji od otpornog centra sa pet velikih skloništa i deset gnezda i još se može premeštati po volji i potrebi. Odluke ovako nepokretnog tenka u odnosu na jedno sklonište su u tome što je on za $\frac{1}{4}$ manji, samim tim mnogo lakše i sigurnije može da se maskira (za 1—2 dana može se skoro u potpunosti prilagoditi okolnom zemljištu, tako da se i ne primećuje). Jednosedeljnim naporom za uređenje oklopnog rejlona postiže se odbranbena snaga koja će biti mnogo jača od odbranbenog rejlona koji je godinama rađen, a usto ovaj odbranbeni sistem upotrebljiv je na svakom mestu. Sve se to može postići jedino prelaskom sa sistema utvrđenih rejlona na sistem oklopnih rejlona. Popuna municijom vrši se specijalnim remorkerima do oklopnih sredstava.

Oklopni rejlona je sistem koji će kod napadača izazvati strah i kolebanje, i koji mu neće pružiti neograničene mogućnosti na njegovom pravcu napada. Jedno uništeno sklonište oslabi oteku onog utvrđenog položaja na kome se nalazi, i taj nedostatak ne može se popuniti. Međutim, u oklopnom rejlomu ovakav se gubi-

tak može odmah nadoknaditi. Obuka i mogućnost manevrisanja u odbrani položaja oklopnih rejona igraju odlučujuću ulogu za uspešnu odbranu.

Oklopne otporne tačke, koje su na svima mestima podjednako žive, omogućuju da se na svima mestima može vršiti pritisak podjednakim snagama, i taj moment će staviti do znanja napadaču da su pred njim velike teškoće. Napadaču će u svakoj fazi njegovih operacija pretiti protivnapadi, i njemu će tada mnogo nedostajati ona klasična garantija koja se pokazuje pri napadu na utvrđene rejone. Za najkraće vreme mogu se iskoristiti svi slabi momenti neprijatelja. Ove karakteristike i stalna iznenađenja lome volju napadača.

Takav oklopni rejon je elastičan i može se brzo prikupiti kako pri pokretu unapred, tako i pri povlačenju unazad. Ovo je, međutim, cilj koji se u modernoj obuci teško postiže.

Za oklopni rejon, mada posebnog specifičnog principa, može se navesti jedan primer iz Drugog svetskog rata. Romelova odbranbena zona na položaju kod El Alamejna može se uporediti sa oklopnim rejonom. Ovo je jedan oklopni rejon koji je pretrpeo poraz. No za duži period vremena on je stajao prema Englezima kao opasna snaga.

Da je Mažinovljeva linija bila oklopni rejon, celokupna bezbednost Francuske bi tim pokretnim oklopnim sistemom bila mnogo bolje i moćnije zaštićena. Utvrđeni rejon Mažinovljeve linije koštao je Francusku najmanje trideset oklopnih divizija. Za istu toliku sumu utrošeno je i radnih časova. Ovako rekordni izdaci za vatrenu prepreku od gvožđa i betona su gorka uteha neznanja u kom pravcu je trebalo utrošiti ovoliki novac i trud u cilju zaštite zemlje.

Da su Atlantski zid i Sigfridova linija bili oklopni rejoni, Saveznici bi pred sobom, sve do okruženja Berlina, imali oklopne zone koje bi im ometale napredovanje.

Lovačka avijacija, koja sadejstvuje sa oklopnim rejonom, postavljena je u dve grupe. Jedna se grupa nalazi odmah iza oklopnog rejona, a druga, glavna grupa, nešto dalje u pozadini.

Za oklopne rejone potrebna su specijalna pravila i obuka. Pri izvođenju te obuke i sticanju iskustava po tom pitanju uočiće se da su mnoge nadmoćnosti otklonjene i da su se korisni momenti ovog sistema povećali do iznenađujućeg stepena.

Oklopni rejon pruža uglavnom ova preimućstva:

— Kada izgubi svoj značaj na jednom mestu, može se za kratko vreme prebaciti na drugo mesto. Tamo može za kraće vreme i bez nekih većih troškova pojačati postojeću otpornu moć.

— U toku noći može sve snage svog položaja koncentrisati na već ispoljenom pravcu glavnog neprijateljsog napada. Ovo može proizvesti efekat iznenađenja kod neprijatelja.

— Protiv vazдушnih desanata, koji se izvode nad rejonom i iza njega, mogu se, ukoliko nema drugih mogućnosti koristiti oklopna sredstva.

Pošto je to pokretni odbranbeni sistem, on većim delom svojih snaga odgovara borbenim osobinama snaga pokretne armije. Radi sigurne zaštite zemlje potrebno je tim pokretnim snagama obezbediti svagda i na svakom mestu potrebno gorivo.

Razvitak sistema oklopnih rejona ograničiće u velikoj meri jaka utvrđenja stalnog tipa i betonske tvrđave, da bi ih najzad, skupa sa njihovom prošlošću, predao istoriji.

Evolucija od utvrđenih do oklopnih rejona došla je kao prirodna posledica stalne utakmice koja postoji između napadnih i odbranbenih sredstava. To potvrđuje Brijalmonovu definiciju o »stalnoj borbi između duleta i oklopa«. Današnje moderno naoružanje i njegova strahovita probojna razorna moć uslovljava pokretan rat sa napadom kao glavnim činiocem borbe. Odbrana može da bude samo sredstvo da se dođe do napada. Prema tome, i fortifikaciona uređenja, koja bi imala za cilj da se utope u čistu odbranu, kao što je to slučaj sa utvrđenim rejonima, protivna su osnovnom principu ratovodstva, a s obzirom na današnja moderna borbeno sredstva pretstavljaju anahronizam.